

Літ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 44 (5253) 3 лістапада 2023 г.

ISSN 0024-4686

Ліст
сімпатычнай
рэдактарцы
стар. 4

У халады —
разам
з «Польмам»
стар. 6

Процістаянне
смутку
і весялосці
стар. 12

Найлепшыя на тэатральных падмостках

Фота Лізаветы Голад.

Сцэна са спектакля «Апошні атракцыён».

Цырымонія адкрыцця VII Рэспубліканскага конкурсу тэатральнага мастацтва «Нацыянальная тэатральная прэмія» адбылася 25 кастрычніка ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы. Мерапрыемства праходзіць пры падтрымцы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта.

На працягу трох з паловай тыдняў аматары сцэнічнага мастацтва маюць магчымасць паглядзець 32 п'есы ад 20 тэатраў Мінска, Брэста, Гомеля, Гродна, Маладзечна, Слоніма, Віцебска, Магілёва. Большасць спектакляў праходзяць на галоўнай і камернай сцэнах Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, у Беларускай дзяржаўнай акадэмічнай тэатры юнага глядача, а таксама ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Максіма Горкага. Пастаноўкі будуць ацэньваць у намінацыях «Лепшы спектакль тэатра драмы для вялікай сцэны», «Лепшы спектакль тэатра драмы для малой сцэны», «Лепшы спектакль для дзяцей і юнацтва», «Лепшы спектакль тэатра лялек», «Лепшы оперны спектакль», «Лепшы спектакль балета», «Лепшы спектакль у жанры аперэта, музычная камедыя, мюзікл».

Адкрылася Нацыянальная тэатральная прэмія паказам пастаноўкі Купалаўскага тэатра. Трагікамедыя Андрэя Завадзюка «Апошні атракцыён» — пра любоў да жыцця, пра тое, што ў любым узросце нам неабходны людскія спагада, спачуванне і разуменне... У галоўных ролях — заслужаная артыстка Беларусі Вольга Няфёдава і народная артыстка Беларусі Тамара Міронава.

«ЛіМ»-акцэнт

Віншаванне. Кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народную артыстку Беларусі Галіну Паўлянюк з днём нараджэння. «Вашы творчыя дзейнасць і адданасць сцэне Гомельскай абласной філармоніі з'яўляюцца прыкладам высакароднага служэння нацыянальнай культуры, — гаворыцца ў віншаванні. — Дзякуючы выключнаму, непаўторнаму таленту на працягу многіх гадоў вы дорыце верным паклоннікам радасць сустрэць з заснаваным на высокіх маральных ідэалах акадэмічным мастацтвам».

• **Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка** павіншаваў гасцей і удзельнікаў міжнароднага музычнага фестывалю «Залаты шлягер — 2023» з адкрыццём творчага форуму. Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што за гады існавання «Залаты шлягер» стаў яркай падзеяй культурнага жыцця Магілёўскага рэгіёна і ўсёй Беларусі і сёння прадаўжае слаўныя традыцыі папулярнага найлепшага ўзора выканальніцкага майстэрства, уносіць значны ўклад у пашырэнне міжнароднага культурнага супрацоўніцтва. «Упэўнены, што сапраўднае свята мастацтва падорыць тысячам паклоннікаў шмат цёплых музычных вечароў і цікавых сустрэч», — падкрэсліў Прэзідэнт.

Конкурс. У адпаведнасці з загадам Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь № 190 у перыяд з 12 лютага да 19 мая 2024 года будзе праводзіцца X Рэспубліканскі адкрыты конкурс выканаўцаў на народных інструментах імя І. І. Жыноўіча. Заключны этап конкурсу — з 13 да 19 мая ў Лідзе. Мэта конкурсу — падтрымка таленавітай моладзі, развіццё яе творчых здольнасцей і павышэнне ўзроўню выканальніцкага майстэрства, папулярызацыя выканання на народных інструментах у Беларусі. Творчае спаборніцтва будзе праводзіцца па намінацыях «Баян», «Акардэон», «Цымбалы», «Балалайка», «Домра, мандаліна», «Гітара» ў дзвюх узроставых групах.

Ініцыятыва. Збор сродкаў на стварэнне надмагільнага манумента Змітраку Бядулю набліжаецца да завяршэння. Як адзначаюць у Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры, за шэсць месяцаў, цягам якіх доўжыцца збор сродкаў, на спецыяльным дабрачынным рахунку ўстаноў сабрали 9,8 тысячы рублёў. Усяго музею неабходна сабраць 12,5 тысячы. Літаратурны музей выказвае словы вялікай падзякі тым, хто спрычыніўся да справы, і звяртаецца па дапамогу да ахвотных паўдзельнічаць у зборы. Падрабязнасці — на сайце ДМГБЛ.

Вярнісаж. У Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі да 15 студзеня экспануецца выстаўка «Нашы калекцыі. Французскае выяўленчае мастацтва са збору Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь». Яна прадаўжае цыкл тэматычных экспазіцый, якія прадаўжаюць выяўленчае мастацтва асобных еўрапейскіх мастацкіх школ на прыкладзе твораў з калекцыі музея. Гэтым разам прадаўжана больш за 160 твораў жывапісу, графікі і скульптуры. Частка работ экспануецца ўпершыню. Збор французскага мастацтва НММ уключае ў сябе мноства жывапісных і графічных твораў, на прыкладзе якіх можна паглядзець і паўнацэнна прадэманстраваць развіццё выяўленчага мастацтва Францыі і яго ўплыў на іншыя еўрапейскія школы. У калекцыі музея захоўваецца шэраг сапраўдных шэдэўраў, створаных вялікімі майстрамі французскай школы, сярод якіх — Жан Франсуа дэ Труа, Алексіс Грыму, Клод-Жазэф Вернэ, Пюбер Рабер, Жан-Батыст Рэнэ, Мары Луіза Элізабет Віжа-Лебрэн, Франсуа Жэра.

Фестываль. Абласны фестываль мастацтваў «Музычная восень» праходзіць у Брэсце. У праграме — 9 канцэртаў на чатырох пляцоўках. Выступленні артыстаў ладзяцца ў абласной філармоніі, канцэртнай зале абласнога грамадска-культурнага цэнтру, вялікай зале Тэатра лялек і Крыжаўзвіжанскім касцёле. На сённяшнім гала-канцэрте музычных культур ўпершыню ў Брэсце можна пачуць армянскі дудук, а таксама кітайскія старажытныя традыцыйныя музычныя інструменты. У праграме «Ад Баха да Цымера» 9 лістапада саўндтрэкі з відэа-матэрыялаў прагучаць у выкананні камернага аркестра і аргана. У канцы фестывалю, 15 лістапада, у Брэсце ўпершыню выступіць вяланчэльны квартэт *Rastrelli* з Санкт-Пецярбурга. Заснавальнікі фестывалю — упраўленне культуры Брэсцкага аблвыканкама і Брэсцкая абласная філармонія.

Тэатр. Прэм'ера мнаспектакля «Чалавечы голас» адбылася ў Магілёўскім абласным драматычным тэатры, інфармуе БелТА. Рэжысёрам-пастаноўшчыкам стала Камілія Хусайнава. Яна звярнулася да аднайменнага твора французскага драматурга і кінарэжысёра Жана Както «Чалавечы голас». Галоўную ролю ў спектаклі выконвае актрыса Алена Крыванос, якая працуе ў Магілёўскім абласным драмтэатры з 2002 года. На яе рахунку каля сотні разнастайных роляў. Яна ж выступіла ў ролі рэжысёра новай пастаноўкі.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Вынікі і планы

У Доме літаратара адбылося чарговае пасяджэнне Прэзідыума Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Па традыцыі мерапрыемства пачалося з уручэння членскіх білетаў прынятым у пісьменніцкую арганізацыю. Акрамя таго, удзельнікі сходу абмеркавалі шэраг актуальных пытанняў развіцця творчай арганізацыі. Аб выніках Дзён башкірскай літаратуры ў Беларусі, шматлікіх двухбаковых дамоўленасцяў і планах расказалі старшыня грамадскай арганізацыі Алякс Карлюкевіч і яго першы намеснік Алена Стэльмах.

14 снежня Саюз пісьменнікаў плануе правесці свой чарговы Пленум, які будзе прысвечаны выхаваўчай ролі літаратуры. Да ўдзелу ў ім запрошаны прадстаўнікі сферы адукацыі, бібліятэчныя работнікі і іншыя зацікаўленыя. Члены Прэзідыума СПБ абмеркавалі ход яго падрыхтоўкі і найбольш важныя праблемы, якія неабходна вырашаць. Разгледзелі і іншыя надзённыя пытанні.

Алякс ЦИМАФЕЕЎ

Прыняты ў СПБ

Ксенія Васільеўна БАХАРАВА. Нарадзілася 5 лютага 1960 года ў Мінску. Скончыла факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працавала на тэлебачанні. Аўтар дакументальных фільмаў «Ломка», «Пограничная тишина», «Живой товар, недорого» і інш., кнігі прозы «КООП СТОП», «Блуждающий бу- меранг», «Хмельной транзит».

Яніна Алегаўна БОСАК. Нарадзілася 30 жніўня 2000 года ў Брэсце. Скончыла Акадэмію кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь. Працуе рэферэнтам у Ленінскім раённым аддзеле Фонду сацыяльнай абароны насельніцтва г. Мінска. Пераможца VI Міжнароднага конкурсу маладых літаратараў «Першацвет». Друкавалася ў беларускай і расійскай перыёдыцы, калектыўных зборніках. Аўтар паэтычнага зборніка «Рифмы».

Нагалья Уладзіміраўна ВАЛЧОК. Нарадзілася 23 чэрвеня 1975 года ў Мінску. Скончыла Мінскі дзяржаўны медыцынскі інстытут. Працуе намеснікам галоўнага ўрача Гарадскога клінічнага радзіальна-га дома № 2. Друкавалася ў газеце «Медыцынскі вестник», часопісе «Нёман». Аўтар кнігі паэзіі і прозы «Поделись своей любовью», «Любовь на разрыв».

Алена Сяргеёўна КАПШОК (Падкацік). Нарадзілася 11 лютага 1972 года ў пасёлку Крупскі Мінскай вобласці. Скончыла Магілёўскі бібліятэчны тэхнікум, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў. Працуе дырэктарам Барысаўскай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя І.Х. Каладзева. Актыўна

Васіль Васільевіч КАЛТУНОЎ. Нарадзіўся 15 студзеня 1955 года ў в. Масалькі Горацкага раёна Магілёўскай вобласці. Скончыў Віцебскі тэхнікум фізічнай культуры, Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт. Працаваў настаўнікам фізічнай культуры, трэнерам. Друкаваўся ў калектыўных зборніках, аўтар кнігі паэзіі «Осенний вертоград», «Возвращение».

публікуецца ў беларускай і расійскай перыёдыцы. Аўтар кнігі прозы «Точка».

Грына Уладзіміраўна МАЦІЯС (Шорац). Нарадзілася 29 жніўня 1980 года ў Паставах. Скончыла Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў і магістратуру пры ім. Працуе дырэктарам Літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа. Друкавалася ў зборніку апавяданняў маладых пісьменнікаў «Кахаць і верыць», аўтар кнігі прозы «Аспірантура, тувелькі і...».

Сяргей Рыгоравіч МІХОВІЧ. Нарадзіўся 27 кастрычніка 1957 года ў г. п. Кіраўск Магілёўскай вобласці. Скончыў факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Акадэмію кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь. Працуе галоўным рэдактарам «Сельскай газеты». Друкаваўся ў калектыўных зборніках «Правда истории: память и боль», «Наша перамога». Аўтар кнігі публіцыстыкі «Нам силы дает земля».

Вячаслаў Яўтэньевіч РАМЕНЧЫК. Нарадзіўся 8 лістапада 1965 года ў Бабруйску. Скончыў Львоўскае вышэйшае ваенна-палітычнае вучылішча, Акадэмію кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь. Працуе саветнікам упраўлення Расіі галоўнага ўпраўлення СНД Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь. Апавяданні, нарысы і аповесці друкаваліся ў часопісах «Армія», «Немига литературная», «Новая Немига литературная», «Нёман».

Марына Уладзіміраўна ШАПВАЛАВА. Нарадзілася 21 ліпеня 1961 года ў Калініне (Расія). Скончыла філіялічны факультэт Калінінскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працуе настаўніцай рускай мовы і літаратуры ў гімназіі № 12 г. Мінска. Друкавалася ў часопісах «Алеся», «Нёман», калектыўных зборніках. Аўтар кнігі вершаў «Вот такая кутерьма», «Опозитированная классика».

Літаратура

як частка сацыяльнай бяспекі

Зкалектывам работнікаў Цэнтралізаванай сістэмы дзіцячых бібліятэк г. Мінска сустрэўся дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда», старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Алякс Карлюкевіч. Дыялог з бібліятэкарамі адбыўся ў межах Рэспубліканскага дня інфармавання на тэму «Сацыяльная бяспека: асноўныя прынцыпы і прыярытэты».

адбыўся сапраўдны дыялог пра ролю кнігі ў выхаванні грамадства, пра магчымасці бібліятэк у фарміраванні сапраўдных выхаваўчых і асветніцкіх цэнтраў. І кіраўнік сістэмы Таццяна Швед, і многія яе калегі зрабілі акцэнт на тым, што запатрабавана ў бібліятэках, якіх выданняў чакаюць самыя юныя чытачы, падлеткі. Гучалі імёны аўтараў, чыя кнігі не хапае ў бібліятэках, гучалі тэмы, якія патрабуюць мастацкага вырашэння.

У апошнія год-паўтара прайшоў цэлы шэраг фестывалюў дзіцячай кнігі, дзіцячага чытання: «Міхасёвы прыгоды» ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа, «У гадах у Францыска Скарыны» каля Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі і інш.

Частыя госці ў дзіцячых бібліятэках г. Мінска — паэты і празаікі, якія працуюць найперш для юных чытачоў, Алена Стэльмах, Міхась Пазнякоў, Кацярына Хадасевіч-Лісавая, Анатоль Зэкаў, Уладзімір Магзо, Мікола Чарняўскі...

Раман СЭРВАЧ

конкурсы

Класіку прысвячаецца

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі падвяло вынікі літаратурнага конкурсу, прысвечанага 140-годдзю з дня нараджэння класіка беларускай дзіцячай літаратуры Янкі Маўра. На конкурс паступіла звыш двухсот твораў ад юных аўтараў з розных рэгіёнаў краіны. Журы пад старшынства Міхася Пазнякова вызначыла пераможцаў у розных намінацыях. Імі сталі:

У намінацыі «Паэзія» — Вікторыя Шчучко (г. Мінск) — I месца; Валянціна Вандзіч (в. Маньковічы, Столінскі раён) і Анастасія Дзіброва (г. Брэст) — II месца; Кацярына Панфілава і Таццяна Сацук (г. Мінск) — III месца.

У намінацыі «Проза» — Паліна Дваранская (г. Мінск) — I месца; Іван Саўко (г. п. Казлоўшчына, Дзятлаўскі раён) і Ганна Кершыс (г. Мінск) — II месца; Таццяна Сацук (г. Мінск) і Лізавета Міхно (г. Мінск) — III месца.

У намінацыі «Эсэ» — Ягор Смаль (г. Брэст) — I месца; Віталь Грышкевіч і Дзіяна Рэкуць (г. Мінск) — II месца; Валерыя Кухарчык (г. Клецк) і Крысціна Балабанюк (г. Брэст) — III месца.

У намінацыі «Аўтарская кніга» лаўрэатамі конкурсу сталі: Лізавета Саевіч і Уладзімір Саевіч (г. Мінск).

Урачыстае падвядзенне вынікаў конкурсу адбылося ў Доме літаратара.

Павел КУЗЬМІЧ

юбілеі

Уладзіміру Навумовічу — 80!

29 кастрычніка 80-гадовы юбілей сустрэў літаратуразнавец, крытык, празаік Уладзімір Навумовіч.

Уладзімір Аляксандравіч нарадзіўся ў вёсцы Баўцічы Карэліцкага раёна Гродзенскай вобласці. Вучыўся на філалагічным факультэце Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, скончыў аспірантуру пры кафедры беларускай літаратуры. У 1974 г. абараніў кандыдацкую дысертацыю па філалогіі. З 1973 г. выкладчык, з 1978 г. — дацэнт кафедры беларускай літаратуры філфака БДУ.

Працаваў загадчыкам розных кафедр універсітэта. Адначасова ўзначальваў Міжнародную школу беларускай мовы, літаратуры і культуры.

Першыя апавяданні Уладзіміра Навумовіча надрукаваў у 1964 годзе. Ён з'яўляецца аўтарам апавесцей «Узаранае поле» (1968), «Такое бывае аднойчы» (1982), раманаў «Вобліманс» (2009), «Нет» і как яго сказаць» (2014), многіх манаграфій і дапаможнікаў па літаратуразнаўству.

Уладзімір Навумовіч — член Саюза пісьменнікаў Беларусі з 1990 г. Доўгі час час узначальваў прымённую камісію нашай арганізацыі. Лаўрэат Літаратурнай прэміі «Залаты Купідон». Узнагароджаны медалём Францыска Скарыны.

Сябры і калегі жадаюць паважанаму Уладзіміру Аляксандравічу моцнага здароўя і творчага даўгалецця!

стасункі

Да новых здзяйсненняў разам

Фестываль «Таркі-Тау» прайшоў у Дагестане ўжо дзясяты раз. У гэтым годзе ён быў прысвечаны 100-гадоваму юбілею народнага паэта Расула Гамзагава.

У Нацыянальнай бібліятэцы Дагестана прайшла Міжнародная канферэнцыя па нацыянальнай літаратуры і перакладах. На ёй прэзентавалі літаратурныя праекты і выданні Расійскай Федэрацыі і Рэспублікі Беларусь. У прывітаным слове ад імя старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алесь Карлюкевіч паэт Рагнэд Малахоўскі адзначыў: «Літаратура Дагестана, якая стваралася і ствараецца на розных мовах, была і застаецца яркім прыкладам сур'ёзнага пранікнення ў самыя глыбіні народнага жыцця. Уражваюць і дасягненні, здзяйсненыя дагестанскімі літаратараў на сучасным этапе. Беларускія пісьменнікі і арганізатары літаратурнага працэсу ў Беларусі знаходзяцца ў добрай дружбе з Агенцтвам інфармацыі і друку

Рэспублікі Дагестан, Дагестанскім аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Расіі, Нацыянальнай бібліятэкай Рэспублікі Дагестан. Мы ўдзячныя за творчыя, па-сапраўднаму сардэчныя адносіны і з дагестанскімі пісьменнікамі...»

Рагнэд Малахоўскі прэзентаваў альманах «Созвучие-2023», у якім прадстаўлены ў тым ліку і творы дагестанскіх пісьменнікаў у перакладзе на беларускую мову, таксама — што-тыднёвік «Літаратура і мастацтва» з пазыіў Расула Гамзагава. Была арганізавана выстаўка кніг Выдавецкага дома «Звязда», якія напрыканцы фестывалю перадалі ў фонды Нацыянальнай бібліятэкі Дагестана. У знак трывалага творчага сяброўства, за высокі ўклад у развіццё беларуска-дагестанскіх літаратурных сувязей Інварбек Култаеў, Марат Гаджыеў, Шаміль Лугаў, Сувайнат Кюрэбекава, Марына Ахмедова-Калюбакіна былі адзначаны ганаровымі граматамі Выдавецкага дома «Звязда».

Людміла ГАТАВІЦКАЯ

Сяброўская гутарка пра будучыню

У госці ў Выдавецкі дом «Звязда» наведваў пісьменнік з Мурманскай вобласці Аляксандр Рыжоў.

Нагадаем, што ў 1998 годзе, пасля візіту Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнка ў Мурманск, у сталіцы нашай краіны былі праведзены першыя Дні Мурманскай вобласці ў Рэспубліцы Беларусь. Удзел у мерапрыемствах іх праграмы прымалі і запалярныя пісьменнікі. «Тадзі мне давалося пазнаёміцца з Віталем Маславым, Марынай Чыстаноговай, а таксама Надзеяй Бальшакавай, — падзяляўся на сустрэчы з А. Рыжовым старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, кіраўнік Выдавецкага дома «Звязда» Алесь Карлюкевіч. —

Дарэчы, тая сустрэча прынесла і свой плён. Калі мы рыхтавалі кнігу «Францыск Скарына на мовах народаў свету», праз мурманскіх пісьменнікаў да супрацоўніцтва прыцягнулі саамскую перакладчыцу Аляксандру Антанаву. Яна перастварыла на сваю родную мову ўрывак са скарынаўскай прадмовы да кнігі «Юдзіф»...»

У 1997 і 2018 гг. праз Беларусь праходзіў маршрут культурнай экспедыцыі «Славянскі ход», арганізаванай мурманскімі пісьменнікамі.

Паэт і празаік Аляксандр Рыжоў расказаў пра сённяшні стан развіцця Мурманскай арганізацыі Саюза пісьменнікаў Расіі, пра мерапрыемствы культурна-асветніцкага характару, якія ладзяцца ў Запаляр'і і якія маглі б стаць

добрай інтэграцыйнай творчай пляцоўкай для літаратараў Беларусі і Расіі. У прыватнасці, размова ішла пра ўдзел літаратурнай моладзі ў форуме-фестывалі пазычыннай песні і літаратуры малых формаў «Капітан Грэй», які ўжо стаў візіткай Мурманска. Алесь Карлюкевіч прапанаваў распрацаваць і заключыць Пагадненне аб супрацоўніцтве паміж Саюзам пісьменнікаў Беларусі і Мурманскай арганізацыяй Саюза пісьменнікаў Расіі. А. Рыжоў, дарэчы, толькі што выдаў у Мінску ў выдавецтве «Чатыры чырці» сваю кнігу дэтэктыўных гісторый «Прызрак Заратустры». Удзел у сустрэцы ў «Звяздзе» прыняла і мінскі кнігавыдавец член Саюза пісьменнікаў Беларусі Ліліяна Анцух.

Сяргей ШЫЧКО

Працяг кніжнай акцыі

Выдавецкі дом «Звязда» пры падтрымцы Пасольства Кітайскай Народнай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь працягвае акцыю дарэння кніг на кітаязнаўчую тэматыку, якія апошнім часам выйшлі ў медыйным і кніжным выдавецтве.

Днямі дзве бібліятэкі ў межах гэтага праекта былі перададзены Брэсцкаму дзяржаўнаму ўніверсітэту імя А. С. Пушкіна і гімназіі № 5 г. Брэста. Адрасы акцыі «Кнігі пра Кітай — моладзі Беларусі» зусім не выпадаковыя. За апошнія дзесяцігоддзі былі выдадзены публіцыстычныя і мастацкія творы, якія расказваюць пра Кітай, гісторыю і культуру гэтай краіны. Рэктар Брэсцкага ўніверсітэта кандыдат тэхнічных навук Юрый Голубеў запрасіў гасцей пазнаёміцца з Інстытутам кітаязнаўства імя Канфуцыя, бібліятэкай гэтага асветніцкага міжнароднага асяродка, якая складае каля трох тысяч экзэмпляраў кніг, у асноўным — на кітайскай мове.

На цырымоніі перадачы кніг у Брэсцкі ўніверсітэт дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда» Алесь Карлюкевіч зазначыў, што многія гадзі кніжная ўвага да Кітая, кітайскай праблематыкі, да беларуска-кітайскіх гуманітарных і культурных сувязей — адзін з прыярытэтаў у рабоце Выдавецкага дома «Звязда». За апошнія дзесяцігоддзі былі выдадзены публіцыстычныя і мастацкія творы, якія расказваюць пра Кітай, гісторыю і культуру гэтай краіны. Рэктар Брэсцкага ўніверсітэта кандыдат тэхнічных навук Юрый Голубеў запрасіў гасцей пазнаёміцца з Інстытутам кітаязнаўства імя Канфуцыя, бібліятэкай гэтага асветніцкага міжнароднага асяродка, якая складае каля трох тысяч экзэмпляраў кніг, у асноўным — на кітайскай мове.

Акцыя «Кнігі пра Кітай — моладзі Беларусі» прадаўжаецца.

Мікола БЕРЛЕЖ

з нагоды

Універсітэт з гісторыяй

Вытокі Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Аркадзя Куляшова — у пачатку XX стагоддзя. Тагачасны Віленскі настаўніцкі інстытут не забяспечваў патрэбы краю ў педагагічных кадрах. Губернскія і гарадскія ўлады прымалі захады аб адкрыцці ў горадзе на Дняпры інстытута. Пытанне было вырашана ўлетку 1913 года, а ўрачыстае адкрыццё яго адбылося 1 кастрычніка.

Давалося яму быць і педагагічным інстытутам, і інстытутам народнай гаспадаркі. Нават і практычным інстытутам народнай гаспадаркі. А ў 1978 годзе Магілёўскаму дзяржаўнаму педагагічнаму інстытуту прысвоена імя Аркадзя Куляшова. Яно засталася за ім і пасля перайменавання 30 чэрвеня 1997 года ў Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт.

Пра шляхі, пройдзеныя гэтай вышэйшай установай за 110 гадоў, гаварылася на ўрачыстым вечары, што адбыўся 26 кастрычніка. Згадваліся імёны выпускнікоў, якія зарэкамендавалі ўзросту педагагічнай і іншых відах дзейнасці.

Падчас уручэння.

Нагадвалася, што ўніверсітэт годна працягвае свае традыцыі. І, канешне, шмат было віншаванняў. Для выпускніка філалагічнага факультэта, а цяпер дырэктара Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы НАН Беларусі Івана Саверчанкі гэтае свята стала двайным. Іван Васільевіч 40 гадоў назад атрымаў дыплом аб вышэйшай адукацыі. На вечары па даручэнні старшыні Прэзідыума Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі акадэміка Уладзіміра Гусакова ён павінаваў прысутных з юбілеем, уручыў узнагароды.

 Васіль ЮРЭЦКІ
 Фота даслана аўтарам

на развітанне

Жыццё — беларускаму мастацтву

Не стала скульптара Эдуарда Барысавіча Астаф'ева. Творца нарадзіўся 23 красавіка 1942 года ў горадзе Хімки Маскоўскай вобласці... Пасля заканчэння вучобы ў Беларускам цэнтральна-мастацкім інстытуте, дзе яго выкладчыкамі былі Андрэй Бембель і Аляксей Глебаў, ён вырашыў прысвяціць сваё жыццё беларускаму мастацтву.

Найбольш вядомыя творы Эдуарда Астаф'ева — манументальныя комплексы, прысвечаныя Вялікай Айчыннай вайне, манумент Раману Шацілу ў Светлагорску, мноства мемарыяльных дошак (Максіму Багдановічу, Піліпу Пестраку, Кузьму Чорнаму і іншым). Сярод работ за межамі Беларусі — помнік Францыску Скарыну, усталяваны ў Празе.

Творы Эдуарда Барысавіча знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі, Музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, фондзе Беларускага саюза мастакоў, Магілёўскім абласным мастацкім музеі імя П. Масленікава, музеі Максіма Багдановіча...

Шчырыя спацуванні родным і блізкім, сябрам і знаёмым скульптара...
 Аляксей ШАЛАХОЎСКІ

3 невядомай перапіскі класіка

У Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа несупынная вядзецца работа па пошуку новых матэрыялаў, звязаных з жыццём і творчасцю класіка беларускай літаратуры Якуба Коласа. Здаецца, што знайсці нешта новае, невядомае амаль немагчыма. Але часам адкрыцці ўсё ж такі здараюцца...

У фондах Дзяржаўнага музея Уладзіміра Маякоўскага ў Маскве адшукаўся невядомы ліст беларускага песняра. Адрасат — не Маякоўскі, а іншая асоба. Эпісталарная спадчына Якуба Коласа заўсёды прыцягвала ўвагу. У сваёй перапісцы паэт быў вельмі шчыры і адкрыты, дзяліўся планами, марамі і перажываннямі. Пісаў пра розныя жыццёвыя падзеі, аб тым, што непакінула яго сэрца і хваліла душу.

Выйшлі ліст мае асаблівую каштоўнасць, бо быў напісаны з Ташкента ў першыя месяцы знаходжання паэта ў сталіцы Узбекістана, куды была пераведзена Акадэмія навук БССР падчас Вялікай Айчыннай вайны. Паколькі ліст да гэтага часу нідзе не друкаваўся, прыводзім яго цалкам:

«Дорогая Александра Петровна!

Уж давно собирался я написать Вам письмо, да всё колебался — куда писать Вам, где Вас найти. Никто мне определённо не сказал, где Вы. Но говорят, что Вы в Красноуфимске. Вот сюда и пишу Вам. Что сказать? Ташкент взял с меня большой выкуп. Во-первых, стацили у меня часы, когда ехал во второй раз в трамвае, направляясь в "Правду Востока". Во-вторых, крепко болят зубы, дней десять ходил с повязанной и распухшей щекой. В-третьих, сильно проболела М.[ария] Д.[митриевна] (жонка паэта — камент. *аўт.*): с месяц лежала, бо́льшая крупозным воспалением лёгких. В-четвёртых, недавно перенёс свирепый ташкентский грипп. Живу кое-как. Ресурсы мои приходят к концу. Источники питания иссякли с первых дней выезда из Минска, да так и не наполняются живительной влагой. Хлопочу — скоро два месяца — о восстановлении персональной пенсии — пока безуспешно. Заработки очень скромны. Сейчас подъехали коллеги из Москвы. Разрешаются оргвопросы. М.[ожет] б.[ыть] наладится работа и оживится.

Как бы мне получить хоть несколько моих книжек, изданных гослитиздатом летом текущего года. Писал П.[етру] И.[вановичу] (П. И. Чагин у той час выконваў абавязкі дырэктара Дзяржаўнага літаратурнага выдавецтва — камент. *аўт.*) телеграфно, просил о подкреплении — [ослзитизда]- т должен мне ещё полторы тысячи за брошюрку "Вождю

и народу". Ни авторских, ни денег не выслали. А они мне очень годятся.

Что слышно у Вас? Имеете ли известия о Рюрике? От Юры я давно не имею новостей. Болит душа о нём.

Напишите, дорогая Александра Петровна. Будет возможность, поговорите с П.[етром] Ивановичем, нельзя ли немного получить денег. Ведь я никогда не докучал гослитиздату этим вопросом, а вот сейчас приходится напоминать. Надо всё же принять во внимание, как и с чем выехал я из Минска. Своей сберегательной кассы разыскать не удастся.

Янка, слышал, застрел в Чебоксарах: колесо его брички до Казани не докатилось, как и предсказывали гоголевские мужики. Ни одного письма он мне не прислал. А ведь он не так беспомощен, как я.

Крепко жму руку. Всего наилучшего.

Привет от М.[арии] Д.[митриевны] и от своих сыновей.

Мой адрес: Г. Ташкент, улица 1-го мая, 20. Союз Советских писателей Уз.[бекистана], переданному Вам Якубу Коласу. 4. XII. 1941 г.

Якуб Колас і Аляксандра Пятроўна Рабініна на пленуме пісьменнікаў БССР. Мінск, 1952 г.

P. S. Мог бы собрать ещё на книжонку материала — строк около 700».

Свой ліст Якуб Колас адрасаваў загадчыцы аддзела нацыянальных літаратур Дзяржаўнага літаратурнага выдавецтва Аляксандры Пятроўне Рабінінай. Менавіта яе класік называў самай сімпатычнай у свеце рэдактаркай. З ёй у паэта склаліся цёплыя сяброўскія стасункі. Якуб Колас ліставаўся з Аляксандрай Рабінінай з 1934 года. Аляксандра Пятроўна была вельмі працавітай, магла вырашыць многія пытанні, звязаныя з выхадам з друку кніг, да яе парад і рэкамендацый прыслухоўваліся многія пісьменнікі, у тым ліку і Якуб Колас.

У гады ваеннага ліхалецця, апынуўшыся далёка ад роднай зямлі, так хочацца пачуць голас родных і знаёмых, даведацца аб іх жыцці, атрымаць у адказ словы сяброўскай падтрымкі. Якуб Колас наўздагад адправіў ліст Аляксандры Пятроўне ў Красноуфымск, дакладна не ведаючы месца яе знаходжання. Паэт распавядае пра цяжкасці і розныя непрыемнасці свайго жыцця. Крадзех гадзінніка быў адной з такіх няўдач. Аб гэтым пісаў і малодшы сын Якуба Коласа Міхась, апісваючы складанасці з пошукам жылля для сям'і: «Нехта параіў пакой у прыватным доме, што знаходзіўся на вуліцы Фаменка ў пенсіянераў Андрэевых, але ж далёка ад цэнтру. Дабірацца сюды прыходзілася перапоўненымі трамваямі, дзе працавалі кішэнікі. І аднойчы ў бацькі выцягнулі кішэні гадзіннік». Якуб Колас заўсёды карыстаўся кішэнімі гадзіннікамі, не насіў наручных. Купіць новыя атрымалася не хутка, толькі праз тры месяцы, аб чым паэт пісаў сваёй жонцы.

Якуб Колас. Ташкент, 1942 г.

Гарачы ташкенцкі клімат вельмі дрэнна адбіваўся на здароўі спадарожніцы жыцця паэта. Марыя Дзмітрыеўна цяжка хварэла, ляжала ў бальніцы. Нялёгка было і песняру. Ён пісаў, што яму «прыходзіцца мяняць пяро на поварскую лыжку». Жыццё вымагала хадзіць на рынак, гатаваць, мыць падлогу і займацца хатнімі клопатамі. Цяжка хварэў і сам паэт —

яго кніжак, што выйшлі ў Дзяржаўным літаратурным выдавецтве ў 1941 годзе ў Маскве. Маецца на ўвазе невялічкі зборнічак вершаў паэта ў перакладзе на рускую мову «Родина. Вождю». Ні аўтарскіх асобнікаў, ні ганарар за выданне Якуб Колас не атрымаў. І хоць паэту было няёмка ўзімаць пытанне аб выпадце грошай, але жыццёвыя абставіны вымушчалі пра гэта нагадаць.

Паэт пісаў Аляксандры Пятроўне і аб сваім душэўным болі — адсутнасць вестак з фронту ад сярэдняга сына Юрыя вострым болям адгукалася ў сэрцы беларускага песняра. Аляксандра Рабініна не магла не спачуваць Якубу Коласу, бо яе сын Рурый таксама быў у фронце. Яго лёсам і цікавіўся паэт.

Перажываў ён і аб тым, што сябар Янка Купала не піша. А Коласу ў той цяжкай час так патрэбны былі словы сяброўскай падтрымкі. Купала ў адражэнне ад Коласа не вельмі любіў пісаць лісты. Колас цікавіўся лёсам свайго сябра, ведаў, што да Казані Янка Купала не дабраўся, зламалася яго машына недзе пад Чабаксарамі. Таму ў лісце і выкарыстоўвае цытату з гоголеўскіх «Мёртвых душ», калі мужыкі, разглядаючы брычку Чычкава, прыйшлі да высновы, што яе колы, калі б спатрэбілася, то да Масквы даехалі б, а пасля да Казані — не.

У зборы твораў Якуба Коласа надрукаваны сем лістоў Якуба Коласа да Аляксандры Рабінінай. Чатыры з іх дагуча сярэдняй 1930-х гадоў, астатнія — канцом 1940-х — пачаткам 1950-х. Аляксандра Рабініна віншавала Якуба Коласа з прысуджэннем дзяржаўнай прэміі па літаратуры, з 40-годдзем яго літаратурнай дзейнасці. Яна часта сустракалася з класікам у Маскве, наведвала паэта ў падмаскоўным санаторыі Барвіха ў 1953 годзе, дзе ён папраўляў сваё здароўе пасля цяжкай хваробы. У тую сустрэчу Аляксандра Пятроўна падарыла паэту кнігу Вальтэра Скота «Роб Рой». Кніга Канстанціну Міхайлавічу спадабалася, аб чым сведчаць радкі, якія ён пакінуў на адной з першых старонак выдання: «Дiana Вернон (мой самы любімы літаратурны образ жанчыны). 24/ II 1953 г. Якуб Колас».

Выйшлі ліст адкрывае нам невядомы старонкі жыцця Якуба Коласа ў эвакуацыі ў Ташкенце падчас ваеннага ліхалецця, дазваляе даведацца аб яго клопатах і перажываннях. Спадзяёмся, што шмат адкрыццяў яшчэ чакае нас наперадзе.

Вуліца ў Ташкенце, на якой жыў Якуб Колас.

а ў бацькі толькі ганарары за артыкулы і вершы, якія ён пісаў у Ташкенце і якія не так проста было апублікаваць». Газеты ў ваенны час выходзілі ў сталіцы Узбекістана ў паменшаным памеры, а творы патрэбна было перакласці на рускую мову. Якуба Коласа таксама цікавіла, як можна атрымаць некалькі асобнікаў

Аўтар артыкула шчыра дзякуе калегам з Дзяржаўнага музея Уладзіміра Маякоўскага за прадстаўленны матэрыялы і дазвол на першую публікацыю.

Васіліна МІЦКЕВІЧ,
галоўны закахальнік фондаў
Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа

Новы погляд на «Новую зямлю»

Дом-музей Якуба Коласа ў Мінску на Акадэмічнай — месца прыяжэння для ўсіх, хто шануе спадчыну паэта, хто ведае альбо толькі яшчэ знаёміцца з яго вершамі, паэмамі, аповяданнямі, казкамі, раманами. Тут цікава дарослым і дзецям, настаўнікам і вучням, выкладчыкам і студэнтам, беларусам і замежнікам, таму што гэта жывы дом, у якім адчуваецца натхненне, дух творчасці, велікасць і дабрыва да людзей. І няма сумненняў, што шчырасць і святло ідуць з сям'і, ад родных Якуба Коласа. І не выпадкова, што падчас стварэння музея ўзначальваў усё старэйшы сын паэта Даніла Канстанцінавіч Міцкевіч. Амаль да апошніх часоў вельмі актыўна ўздельнічаў у жыцці дома малодшы сын Коласа Міхась Канстанцінавіч.

Цікавая літаратурная экспазіцыя разгарнулася на першым паверсе, а хатняя абстаноўка, прыватныя рэчы Якуба Коласа і яго сям'і — на другім. Супрацоўнікі музея, сапраўднага дома, дзе жыў гэты выдатны чалавек, творца, імкнуча стварыць вельмі ўтульную і цёплую атмасферу, берагучы нават самую малую паперку (бо, зразумела, няма нічога «малога», калі гэта звязана з такой асобай!), чарніліцы, сталёвыя

пёры, акуллары, якімі некалі карыстаўся сам Колас. Дарэчы, паэт любіў і збіраў адрывныя календары, рабіў запісы амаль на кожнай старонцы, захоўваў іх, не адрываў. Сведкі часу, календары з рознакаляровымі вокладкамі, ляжаць пад шклом, і наведвальнікі, аглядаючы іх, могуць нібы дакрануцца да мінулага, пабачыць даволі нязвыклае для сучаснасці афармленне лісткоў, адчуць час, які быццам спыніўся на кожнай старонцы.

Супрацоўнікі музея — і гэта адлюстравана ва ўсіх дэталях — ствараюць новую прастору для ўзаемадзяння наведвальнікаў Коласава дома: распрацавалі выдатныя квэсты па біяграфіі паэта, і, у якім бы ўзросце ні былі госці, вельмі цікава крочыць фішкамі на полі настольнай гульні, апынацца ў Нясвіжскай настаўніцкай семінарыі, на Палесці, у Мінску — усюды, дзе вадзіў паэта лёс; з гонарам дэманструюць мультымедычную экспазіцыю, якая дапамагае ўявіць Мінск перад Вялікай Айчыннай вайной, пабачыць парк Горкага,

«паляцель» у небе над горадам і аглядзець тое, што бачыў ён, паэт, выходзячы са свайго тагачаснага драўлянага дома. Дарэчы, менавіта фотакартка сына Коласа Юрка (так яго, Юрыя Канстанцінавіча, сярэдняга сына, звалі ў сям'і), які сядзіць на ганку, дапамагаў ўзнавіць мультымедычны малюнак самога дома, што згарэў ужо 24 чэрвеня 1941 года, на трэці дзень вайны. Вялікая бібліятэка, сабраная паэтам, таксама загінула ў тым агні...

Асобнае незвычайнае ўражанне робіць партрэт Якуба Коласа, намалеваны ў Ташкенце падчас Вялікай Айчыннай, калі паэт быў у эвакуацыі. Мастак — Таццяна Жырмунская, жонка вядомага літаратуразнаўцы Віктара Жырмунскага. Яна дакладна адчула і адлюстравала вялікую пакуту, перажыванне, глыбока схаванае, якое прарываецца ў поглядзе паэта. І гэты партрэт нежк незаўважна зарыфмоўваецца ў прастору дома-музея з вельмі важнымі для яго, Коласа, партрэтамі, што размешчаны на сцяне ў спальні. Гэты пакой прыватны, не для наведвальнікаў дома, але экскурсаводы распавядаюць пра тыя партрэты. На адным з іх — Марыя Дзмітрыеўна Каменская, жонка, каханне якой, несумненна, натхняла Коласа на працягу ўсяго яго жыцця, на другім — сын Юрка, які загінуў на вайне, і нават ніякія дакументы не знайшліся аб тым, як і дзе гэта дакладна адбылося...

Асэнсаванне паэтам каштоўнасці дома, велічы сям'і, утульнага кутка, дзе ты — сапраўдны гаспадар і надзея для ўсіх сваіх, трэба меркаваць, выцякае менавіта з дзяцінства. І калі пачынаеш сёння, у наш такі імклівы і ў пэўным сэнсе няўважлівы да дробязей час, чытаць «Новую зямлю», гэта і разумеш па-новаму. Дарэчы, не сакрэт, што праз гады мы бачым зусім іншае ў знаёмых творах, але з «Новай зямлі» атрымліваецца надзвычай эмацыянальна, нават балюча, таму што неўзабаве адчуваеш туту па незвычайнай чысціні пацуючых і адносін, што былі паміж людзьмі, па блізкасці чалавека да прыроды, па чалавечай спагадзе і самаадданасці. Такія яны, героі Коласа, а за імі — родныя і дарагія яму людзі, якія сталі правобразамі маці, бацькі, дзядзькі, братоў і сябрэў.

Усе фарбы паэтычнага слова паўстаюць перад вачыма, той самы «родны кут», мілата якога лёцца больш чым праз стагоддзе да нас, чытачоў, якія з гаджэтамі камунікуюць значна часцей, чым з дрэвамі, рэчкай, ляснымі сцэжкамі. І тое ўспрыняцце роднага двара,

дзе вербы параўноўваюцца з жанчынамі, якія ў нейкі нечаканы момант страцілі красу і разгублена азіраюцца вакол, і жыта, па якім трапяткою рукой праводзіць бацька, і аладкі з верашчакай, якія гатуюць у печы маці, і скварка, якую ў выніку далікатнай прапановы пачаставацца адзін аднаму напалову рэжуць Міхал і Антось, каб гэтая смаката дасталася абодвум, — кожная, якую ні возьмі, дэталё да неверагоднасці выразная, жывая, прасякнутая вялікай любоўю да вытокаў, да родных людзей і мясцін. І вось што асабліва цікава: калі — а сёння для гэтага ёсць выдатныя магчымасці — слухаеш «Новую зямлю» як аўдыякнігу, то гэтыя прадметныя дэталі іграюць, складаюцца ў мелодыю зладжанага аркестра, і твор робіць незвычайнае ўражанне. Шчырае гучанне кожнага слова, вобраза, назірання нібыта сягае наўпрост у душу слухача.

А калі гаварыць пра выразнасць вобразаў, то з дзяцінства ў памяці — і тут, здаецца, ўсе пагодзяцца — дзядзька Антось, аб адносінах дзяцей да якога ў «Новай зямлі» па-сапраўднаму чароўныя ў сваёй лёгкасці і моцы радкі:

*Наш дзядзька, мілы наш Антоні,
У дзіцячым часта быў палоне;
Вось так гуртом яго абсядуць
І час работы яго крадуць;
Насі «катла», кажы ім казкі,
Ідзі на поплаў з імі ў краскі,
Давай адказы на пытанні,
Тлумач ты ім усё дазвання...*

Здаецца, простыя словы, але колькі ў іх шчырасці, цёпліні! Гэта словы дарослага і ўжо вопытнага чалавека, які азіраецца на сваё зусім не лёгкае дзяцінства, працоўнае, з выпрабаваннямі, але праз гады прасякнутае святлом любові і спагады да сям'і, блізкіх, усіх тых, хто паўплываў, дзякуючы каму стаў глыбокім і душэўна вытанчаным, чутым. Стаў сапраўдным.

Глыбінную сувязь з роднымі мясцінамі, характаво зямлі, прывабнасць пейзажа — усё перадае паэт пясчотнымі фарбамі, дзесці, бадай, акварэльнымі, дзесці нібыта алейнымі:

*Малюнк родныя і з'яві!
Як вы мне любы, як цікавы!*

*Як часта мілай чарадою
Вы ўстаяце перад мною!
І так панадна смеяццяся
Жывою баграю на лесе,
І златаблескімі снапамі
Праменняў-стрэлаў над палямі...*

А колькі кінематаграфічнай дакладнасці тут, колькі раптоўнай і нечаканай працы ўмоўнай кінакамеры! Жывая натура ў аб'ектыве майстра іграе адценнямі, захапляе «гледача». Дарэчы, гэта характэрна для «Новай зямлі» ўвогуле, і задоўга да тых часоў, калі мастацкае кіно замацавалася ў свеце, Якуб Колас выпрацоўвае неверагодныя ў сваёй выразнасці прыёмы выявы жыцця на ўяўным экране. Гэты літаратурны твор так і прасіцца да кінаўвасаблення, але спроба экранізацыі «Новай зямлі» была зроблена толькі аднойчы: гаворка ідзе аб тэлефільме 1982 года рэжысёра Уладзіміра Трацякава, у якім адну з галоўных роляў выканалі Таццяна Мархель, стварыўшы кранальны і шчыры вобраз Ганны.

Канешне, жыццё крочыць наперад, нават ляціць, і змяняюцца пэўныя матэрыяльныя рэчы, якія здаюцца больш ці менш значнымі, і людзі прагнуць іх, і не заўсёды атрымліваюцца ў гэтай спыніцца і падумаць аб пазачасавым. Але калі гэта хоць зрэдку рабіцца, то чалавеку паступова адкрываюцца сапраўдныя каштоўнасці — сям'я, каханне, дом, родная зямля. Якуб Колас — народны паэт па сутнасці, па духоўнай моцы сваёй — адчуў, зразумеў і перадаў праз творчасць тое, што для кожнага з нас трапятліва, дорага, што ўвогуле і складае сэнс жыцця.

Марына ЛЕБЕДЗЕВА, фота аўтара

Празрыстыя сэнсы

Дзясяты нумар «Польмя» настройвае на высокі лад і аўтараў, і патэныяльных чытачоў, размяшчаючы на адвароце вокладкі атмасферны, адпаведны кастрычніцкаму настрою верш Анатоля Вялюгіна «Дрымотная мільгае ліставая...». Поўная прыгожых вобразаў і асацыяцый, арыгінальных мастацкіх дэталей, увасоблена паэтычная думка нібы «зазямляе» нас, навукачы адчуваць у надвор'і, якое традыцыйна падабаецца не ўсім, эстэтыку, падказваючы, як у восені ўбачыць нешта вартае, добрае і прыгожае. Разам з лірычным героем мы спрабуем любіць і лета, якое «ржавее», і «вясёлы смутак», і «жураўліны рэжвіем», і прастор, што нагадвае «наліты яблык». Каб убачыць усё гэта, можа, дастаткова здолець разгледзець у апальым лісці на гарадскіх тратуарах «малодасці спадзину»? У кожным радку А. Вялюгін асыпае нас сучасным непаўторным вобразаў і сэнсаў, запрашаючы разгарнуць часопіс і паглядзець, што падрыхтавала чытачу рэдакцыя...

Паэзія ў кастрычніку прадстаўлена падборкамі Міхаса Башлакова, Веры Вакулы, Івана Капылювіча, Станіслава Валодзькі. Надрукаваныя вершы ў многім падобныя, нават перагукваюцца тэматычна, магчыма, таму што аўтары прадстаўляюць адно пакаленне. Яно са смакам «перабірае» старонкі мінулага ў памяці, асэнсоўвае жыццё, назірае за светам прыроды, як і згаданы класік А. Вялюгін, ды думае пра тое, што застаецца пасля.

У нязмы «М. Башлакова «У радасці быць разам і ў журбе» штурас мільгаюць словы «журавы», «мінулае», «развітанне», «душа», «айчына», «мова». Паэт літаральна «гартвае ўспаміны», разважае, што для творцы аддаваць на суд свае вершы — непазбежная неабходнасць. Лірычны герой шчыра прызнаецца чытачу, што яму не пішацца, што з'яўленне паэзіі — не такі прасты працэс, як можа здавацца, што пісаць трэба тады, калі не можа іначаш.

Вера Вакула падборку «Маляўнічы куток» адкрывае вершам «Тонедж», названым у гонар роднай вёскі пад Туравам. У творы расказваецца «крывавая», «вогненная» гісторыя гэтай мясціны, дзе рукамі карнікаў у гады Вялікай Айчыннай вайны было знішчана, як мы даведваемся з эпіграфа, 262 жыхары. «Ці ж была гэта воля Боскаў?» — задаецца глыбокім, светапоглядным пытаннем паэт, адказ на якое кожны павінен даць сабе сам. У адным з вершаў цыперанія пара года пераналізацыя і перагукваецца ў сьвядомасці лірычнай гераніні з восенню чалавечага жыцця, а затым і з яе асабістай, позняй жаночай восенню.

Сапраўдным падарункам чытачу з'яўляюцца апублікаваныя «Дзёнікі. 1987—88 гг. Сшытак» Вячаслава Адамчыка. Пазнаёміўшыся з тэкстам, можна ўзбагаціць сваё маўленне гронкамі народных сакавітых слоў, якія мы, сучасныя беларусы, карыстаючыся роднай мовай з неабнадзейлівай рэгулярнасцю, паволі зубляем. У апублікаваным сшытку «ўрываюцца» і іншыя дзёнікі — першых гадоў вайны, перажытых пісьменнікам, калі ў іх чытанне заглябляецца сам аўтар. У асноўным жа тэксты прысвечаны актуальным падзеям з іх праблемамі і турботамі.

Іван Капылювіч у нязмы «На валуновай вярсеці» параўноўвае сябе з доўгажыхарамі зямлі — вялізнымі камянямі, рассыпанымі па ўсёй Беларусі ледніком, што прайшоў па гэтых мясцінах. З магутнымі валунамі («ураслі яны ў грудзі зямлі») можна і паразмаўляць: калі прыгледзецца, у іх з чалавекам шмат агульнага. У творах прысутнічае і ўсвядомленае даўжынёй прайзданага шляху («Жыцця утомлены бегам // спыніцца ніяк не магу»), і чаканне вясны з яе дзьмухаўцамі, нягледзячы на стому («А я не губляю надзеі // — Дзьмухаўцоў парадзе дзень»).

Станіслаў Валодзька ў падборцы «Ластаўкі над акном» прыглядаецца да птушак і вышуквае агульнае з імі ў чалавека. Ластаўка становіцца людзям сапраўднай раднёй, жыўчы побач, да таго ж, падобна ёй, якая ляціць у далёкі вырай, чалавек таксама спышаецца пажыць у іншых краінах. Па-мастацку асэнсоўвае аўтар і беларускае народнае свята Багач, і перажытую нашымі продкамі драматычную гістарычную частку раскулачвання. Аўтар згадвае першы школьны званок, які даўно і незваротна мінуў, і паранешаму, нягледзячы на восеню на дварэ і восеню свайго жыцця, марыць асвяціць сэрца гаючым каханнем да жанчыны.

Праза ў кастрычніцкіх нумарах — гэта нарысы «Забраннікаў бераг. З аповедзеў жыцця» Уладзіміра Мароза і аповесць «Чаромхавыя халады» Зіновія Прыгодзіча.

У. Мароз як сцэнарыст у згаданым нарысе расказвае пра тры свае стужкі, у якіх прысутнічаюць здольная пэтравічыца ў асобнага героя рака Нёман і прыёманскія мясціны. Магутныя воды ракі здаўна фігуруюць у літаратурных творах, а ў мінулым і цыперанічным стагоддзях — з развіццём айчынай кінэіндустрыі — яны былі ўвекавечаны і ў мастацкіх і дакументальных фільмах. Назву гэтаму нарысу дала графічная нізка дачкі пісьменніка, у прыватнасці адна з выяў дрэва на беразе Нёмана, якое было асуджана некалі абарвацца і паплыць у невядомасць. «Імклівыя гады ад нараджэння да смерці падмываюць карані, якімі мы прывязаны да сваёй зямлі. Натуральна, супраціўляемся такому стану рэчаў, але абмежаванасць змянога існавання бярэ сваё, чалавек, як і дрэва на высокім беразе, у пэўны момант падае ўніз. І, што здзіўна, астатнія дрэвы на беразе быццам падступаюць да краю...» — запрашае чытача пафіласофстваць разам з ім аўтар нарыса.

Зіновій Прыгодзіч у аповесці «Чаромхавыя халады» выкарыстоўвае папулярны з мінулых часоў мастацкі прыём — апавед у апаведзе, даючы прыгожае літаратурнае абрамленне гадоўнай ідэі твора. Паводле сюжэта, унук звяртаецца да свайго дзядулі з пытаннем, якое хвалюе: ці любіць яго дзядуля, ці варта звязваць з ёй лёс? Замест адказу стары дае наштаднку пачытаць свой дзёнік, які вёўся ў маладосці і ў якім апісваецца падобная сітуацыя складаных ўзаемаадносін з каханай. Чытач пачынае здагадвацца, што геранія проста не зацікаўлена ў героі задвоўга да развязкі і агучанай напрыканцы прама і адназначна думкі: з чалавекам павіна быць лёгка, проста, зразумела. Фінал глядзіцца па-кансерватыўнаму каштоўна ў свеце сучаснага мастацтва, часта не «прыпырванага» сэнсамі. Часам іх трэба адмыслова вышукваць на прасторах інтэрнэту, а то і наўпрост «выцягваць» з аўтара — яснасць перастае быць знакам якасці і ў айчынным мастацтве слова. Думка ў аповесці З. Прыгодзіча выяўлена празрыста, і ў такой выразнасці заключачца выхваўчая і тэрапеўтычная

суннасць літаратуры (гэтага ўсё яшчэ мы прагнем ад мастацтва!), якая павіна не забывацца ставіць пытанні, а некалі і даваць адказы.

Да нашай увагі дзве навуковыя публікацыі — «Аповесць Івана Цанкара «Баграк Ернай і яго права» (1907) у Беларусі: рэцэнзія, пасрэдніцтва, кантэкст» Міколы Труса, а таксама «Гісторыка-кантэкстны падыход у сучасным літаратуразнаўстве» Ганны Кісліцкай.

М. Трус збірае па кроплях літаратурна-выдавецкія факты знаёмства савецкага чытача з вядомым славенскім пісьменнікам і яго творах. Даследчык узаўляе старонкі ўсходнеславянскай, у тым ліку айчынай, рэцэнзіі твора, расставіваючы новыя акцэнтны і ў гісторыі славацка-беларускіх літаратурных сувязей. Кожны з прыведзеных у гэтым артыкуле цікавых фактаў культурынага жыцця, паводле аўтара, заслугоўвае асобнага разгляду.

Спецыяліст у галіне тэорыі літаратуры Ганна Кісліцкая абгрунтоўвае запатрабаванасць і плённасць заяўленага ў назве публікацыі метадалагічнага падыходу. Аўтар адштурхоўваецца ад сваіх назіранняў, зробленых у працэсе знаёмства з манграфіямі, прысвечанымі розным перыядам гісторыі літаратуры і розным галінам літаратуразнаўства: у цэнтры ўвагі знаходзіцца метадалагічныя стратэгіі такіх даследчыкаў, як Л. Сінькова, А. Мельнікава, І. Саверчанка, І. Багдановіч, В. Назараў. Публікацыя пераконвае, што гісторыка-кантэкстны падыход, які набывае папулярнасць у наш час — у пачатку XXI ст., перспектыўны.

Сапраўдным падарункам чытачу з'яўляюцца апублікаваныя «Дзёнікі. 1987—88 гг. Сшытак» Вячаслава Адамчыка. Пазнаёміўшыся з тэкстам, можна ўзбагаціць сваё маўленне гронкамі народных сакавітых слоў, якія мы, сучасныя беларусы, карыстаючыся роднай мовай з неабнадзейлівай рэгулярнасцю, паволі губляем. У апублікаваным сшытку «ўрываюцца» і іншыя дзёнікі — першых гадоў вайны, перажытых пісьменнікам, калі ў іх чытанне заглябляецца сам аўтар. У асноўным жа тэксты прысвечаны актуальным падзеям з іх праблемамі і турботамі.

Апублікаванае ўтрымлівае згадкі пра тое, што ў гэты час чытаў пісьменнік, а значыць, на чым будаваў яго светапогляд як чалавека і творцы: сярод заданых аўтараў — Бунін, Карамзін, Кафка, Пастернак, сярод кніг — Вібія. Творчыя людзі могуць адчуць аднасць з пісьменнікам, які скардзіцца, што за рознымі справамі, «псыядзёлкамі» і «гаварыльнямі», яму не застаецца часу на

тое, каб займацца літаратурай. «Але як хочацца вярнуцца да прозы, да светлага слова, якое толькі і рагуе спакутаную душу», — спываецца ён.

Вывучаючы гістарычныя дакументы, пісьменнік адзначае: «Добра вяртацца ў далёкі свет роднай гісторыі». Вяртацца ў яго не толькі добра, але і карысна, асабліва аўтарам гістарычных твораў, поспех якіх у значнай ступені абумоўлены ўменнем узнавіць сацыяльны, гістарычны, культурны кантэкст часу. Добра вывучаць не толькі мастацкія творы, у якіх адбываецца рэалізацыя, але і навуковыя — літаратуразнаўчыя, гістарычныя работы з прыведзенай у іх аналітыкай перыяду, пра які пішацца. У кары літаратуры можна знайсці і сюжэты для сваіх твораў: «Як мы не выкарыстоўваем гэтыя факты для сваіх гістарычных навелаў!» — абуралася ініціятыўнай «безгаспадарліваасці» пісьменнік.

Казімір Камейша ва ўспамінах «Па літфондаўскай пуцёўцы» гэтым разам расказвае пра побыт у Іслачы — у Доме творчасці, дзе яму неаднойчы даводзілася гасцяваць у 80—90-я гг. З сумам аўтар канстатуе, што гэтую слаўную мясціну напатакў лёс Каралішчавічаў, адразу прасячы прабачэння за свой псімістычны настрой. Цытуецца Бунін, які гаварыў, што «дзёнік — адна из самых прекрасных литературных форм» і што «в недалёком будущем эта форма вытеснит все прочее». Мяркуючы па аб'ёме дзённікавых публікацый у «Польмі», а таксама мастацкім творы З. Прыгодзіча, які амаль цалкам складаецца з дзённіка, пісьменнік меў рацыю, стагоддзе таму прагназуючы папулярнасць такіх тэкстаў.

У рубрыцы «Культура мовы» прыводзіцца рэдка для часопіса лінгвістычны артыкул Васіля Шура «Анамастычны ўзаемаўплывы і ўзаемадзейні ў сістэмах беларускай і рускай моў». Родная гаворка — не толькі носьбіт і транслятар традыцыі, але і сховішча праўдзівых ведаў пра вытокі сённяшніх беларусаў — іх імянаў, прозвішчаў, пра вытокі тапонімаў. Аўтар пераканаўча даводзіць, у тым ліку прыкладамі з класічнай літаратуры: асноўнымі шляхамі ўзаемаўплываў былі міжэтнічныя кантакты — шлюбны, міжусобны, міграцыйны.

Раман Сэрвач у публікацыі «Погляд на ўвесь свет» прапануе грунтоўную рэцэнзію на альманах «Даліягляд», у якой гаворыцца пра тое, як са знікненнем Савецкага Саюза многія традыцыі ў развіцці міжнародных стасункаў беларускай літаратуры парушыліся. Нараджэнне альманаха ў апошні чвэрці XX ст. было сапраўдным падзеям, таму цяпер укладальнік і перакладчык з 2019 года спрабуюць «рэанімаваць» гэтую важную справу. Аўтар рэцэнзіі знаёміць з гісторыяй альманаха, таму звяртае ўвагу і на папярэдняе выпускі. Выданне прадстаўляе розныя краіны, вялікую вагу ў ім маюць народы былога савецкага саюза, а сярод іх — Дагестана. Руская мова стала аб'яднаўчай для вялікай колькасці груп, што жывуць на тэрыторыі гэтай шматэтнічнай краіны, але з-за гэтага родныя мовы губляюцца.

Аўтар пераконвае, што ў «Даліягляд» добрыя перспектывы, таму што актыўнасць з боку і чытача, і перакладчыка заўважаецца: шмат замежных твораў па-беларуску друкуецца ў выдучых выданнях, напрыклад у «Малодосці». Перакладчыкам неабходна сур'езная аб'яднаўчая пляцоўка, якая дасць магчымасць камунікаваць, наладжваць творчыя сувязі. Ёю якраз маюць шансаць «Даліягляд», дзе могуць змяшчацца і літаратуразнаўчыя, літаратурна-крытычныя работы ў галіне тэорыі і практыкі мастацкага перакладу.

Наталля БАХАНОВІЧ

Згадкі бярвеністага свету

Той, хто мала ведае творчасць Рыгора Андрэяўца, зазіраючы ў змест яго новай кнігі, магчыма, крыху і здзівіцца яе назве — «Воспоминания из бревенчатого мира». Нібыта і не да месца гэты «бревенчатый мир», калі не толькі апавядаецца ў ёй пра падзеі і людзей, блізкіх да сённяшніх дзён, але і робіцца экскурс у даўніну, узрост якой некалькі стагоддзяў. Чаго не скажаш пра тых, хто добра ведае яго творчасць. Як і тое, што быў заснавальнікам і выдаўцом уласнага часопіса «Палессе». А «бярвеністы свет» яго вабіць таму, што родам з вёскі Пустая Града на Лоеўшчыне. Жыве ў Гомелі, але апошнім часам ён там, дзе прайшло маленства. На гэтай зямлі хораша кладуцца на паперу радкі новых кніг.

Сваё і мінулае

У іх, канешне, нямала таго, што стала вынікам працы ў архівах. Астатняе — уражанні маленства і юнацтва, якія надаюць асэнсаванню звестак пра час і людзей асаблівую афарбоўку. Уласнае перажывае, згадкі блізкіх, які і тых, хто па розных прычынах увайшоў у тваю біяграфію, дазваляюць высветліць тое, што забывалася, а часам і такое, чаго мала хто ведае. Гэтае сваё, а ў поўнай ступені і характэрнае для многіх, асабліва для тых, хто нарадзіўся адразу пасля Вялікай Айчыннай вайны, пранізлівым болям, а разам з тым і непадробнай праўдай гучыць на пачатку кнігі.

Творы, што ўвайшлі ў раздзелы «Пераясненне пад навальнічныя раскаты», «Кожны уяноў», «Пасылка з Ленінграда», «Дзіўчынка ў блакітнай сукенцы» — гэта апавяданні-былі, за ніхітрымі сюжэтамі якіх жыццё дзяцей, радасці ў якіх было мала, але яны ўмелі нават у самым маленькім знаходзіць тое, што дапамагала прыхарошваць будні. І разам з тым бацьчына жыццё дарослых, якія як маглі стараліся для іх зрабіць, здавалася б, немагчымае.

Але і гэтая кніга, які і шмат якія папярэднія ў Рыгора Андрэяўца, набывае розгалас і таму, што пісьменнік у сюжэтную канву яе ўмела ўводзіць згадкі з мінулага. Тым больш што ў дадзеным выпадку гэта не выклікае асаблівых цяжкасцей. Безумоўна, зямля беларуская, які куткоў яе ні возьмеш, багатая на значныя падзеі. Быда, аднак, у тым, што ёсць мясціны добра даследаваныя, а ёсць і тыя, якія патрабуюць да сябе больш уважлівага стаўлення. Да іх і адносіцца Лоеўшчына. Рыгор Мікалаевіч стараецца ліквідаваць прабел, у чым пераконвае і кніга «Воспоминания из бревенчатого мира».

Кацярына Сабашнікава як тутэйшая

Ужо напачатку аўтар заінтрыгоўвае: «Маёнтка Суткава. У ім, на беразе Дняпра,

у ранішнім тумане плыве цудоўны Палац. Усе, у тым ліку і мы, вучні Суткаўскай школы, былі ўпэўнены ў тым, што Палац пабудавала графіня Кацярына Бараноўская. Бо толькі яна, валодаючы пэндзлем сапраўднага мастака, магла так удала выбраць месца: высокі выступ правага берага, пад ім цячэ Днепр, а ў яго водах, быццам лебедзь, адлюстроўваецца белакаменны Палац... Аднак у Палаца было сваё жыццё. І першыя гаспадары яго былі зусім іншыя людзі».

Падрабязная гісторыя пра з'яўленне яго сама па сабе цікавая, але большы інтарэс уяўляе сама графіня Бараноўская. Яна была старэйшай дачкай купца і золатапрамыслоўцы Васіля Сабашнікава. Пасля смерці бацькі ганаровым апекуном дзяцей стаў сябра сям'і Ягор Бараноўскі. За яго брата Аляксандра Кацярына і выйшла замуж. Спачатку жылі ў доме Сабашнікавых, а затым набылі маёнтка Суткава каля Лоева. Тое, чым займалася, на першы погляд, надта далёка аб выдавецкай дзейнасці. Але калі яе малодшыя браты Міхаіл і Сяргей заснавалі сваё выдавецтва, першую кнігу «Знаки средней России» выдалі ад яе імя — «у знак павагі за яе клопат па іх выхаванні».

Для тых, хто любіць рускую літаратуру, думаецца, цікава будзе даведацца, што «малодшая дачка брата графіні Бараноўскай Таццяна была жонкай пісьменніка Леаніда Ляонава. Кажуць, што вядомы раман «Рускі лес» быў напісаны па свежых слядах знішчэння лясоў у тагачаснай Магілёўскай губерні. Графіня Бараноўская не аднойчы апавядала свайму родзічу Леаніду Ляонаву аб гэтай праблеме».

Таксама павязь стагоддзяў

Ахвотных больш ведаць пра старажытныя падзеі, асабліва пра тыя, пра якія звестак мала, несумненна, зацікавіць нарыс «Ля Мохавіцкага возера». Пішучы яго, Рыгор Андрэявец адштурхоўваўся ад раскопак археолага Алега Макушнікава, які каля вёскі Мохова на Лоеўшчыне адшукаў ваенныя шматфункцыянальныя пасяленні X—XI стагоддзяў. Ужо наўняўнасць іх не можа не зацікавіць. Аднак яны адметныя і іншым. Падобныя рэшткі знойдзены і каля Ладагі, Гняздова і ў іншых месцах. Алег Анагольевіч быў перакананы, што Мохавіц у той час засялялі воіны са Скандынавіі, а таксама фінска-ўгорскія і паўночныя народы Старажытнай Русі.

Рыгор Андрэявец, адштурхоўваючыся ад яго разваг, які бы паварочвае час у зваротным кірунку. Наяву паўстае бітва 984 года. Перастае існаваць казацкая рэспубліка ў міжрэччы Дняпра і Прыпяці. Зямля радзімічаў стала ўладаннямі Смаленскага і Чарнігаўскага княстваў. Пра ўсё гэта апавядаецца так пераканаўча, што не сумняваешся: было так,

а не інакш. Калі ж з нечым і не пагаджаешся, усё адно здзіўляешся таму, наколькі захоплена ўмее пісаць Рыгор Мікалаевіч. А гэта важная якасць для пісьменніка, якая спалучае талент журналіста і гісторыка.

Убачыўшы ў кнізе нарыс «Доктар Клумаў», чытачы, якія ведаюць яго біяграфію і тое, што ў 1965 годзе за мужнасць і гераізм у барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі быў пасмяротна ўдастоены звання Героя Савецкага Саюза, магчыма, здзіўляцца. Ды пры чым Лоеўшчына? На шлях змагання з ворагамі стаў у Мінску, нарадзіўся ў Маскве...

Матэрыял невыпадкава стаіць следам за нарысам «Дачка золатапрамыслоўцы». Гэта Кацярына Бараноўская запрасіла яго, тады свайго добрага знаёмага, яшчэ маладога хірурга, які набыў прафесійны вопыт у руска-японскую вайну ў Манчжурі, стаць земскім урачом у Перадзелцы, што знаходзілася поруч з яе маёнткам Суткава. Ён у пачатку XX стагоддзя «пры святле газавай лямпы зрабіў аперацыю на сэрцы. Хворы выжыў. Гэта была першая аперацыя на сэрцы ў Беларусі». Пражыў з жонкай у Перадзелцы ўсяго дзевяць гадоў, але вопыт набыў вялікі. Так што Юген Клумаў у нечым, як і графіня Кацярына Бараноўская, — «лоўскі».

Як звычайна ў сваіх кнігах, Рыгор Андрэявец шмат піша пра зямлякоў. Сярод іх і адзін з галоўных герояў рамана-хронікі Валянціна Пікула «Маанзунд». Хаця ён больш вядомы па фільме рэжысёра Яна Фрыда «Балтыйская слава» як Фёдар Лютаў, які ўвабраў у сябе рысы некаторых персанажаў гэтага твора. У сапраўднасці — Фёдар Саманчук, які ў мірны час працаваў у маёнтку Суткава кавалём. Прызваны на Балтыйскі флот, на эсмінцы «Гром» даслужыўся да міна-машыннага старшыні.

Каля Маанзундскага архіпелага адбылася трагедыя. Нямецкі карабель пратараніў «Гром». Матросы паспяшаліся

пакінуць судна на кананірскай лодцы. І тут Саманчук убачыў, як немцы хочуць узяць «Гром» на буксір. Ён кінуўся назад на палубу, паслаў у іх бок тарпеду, а ў параклавы пограб «Грома» кінуў запалены факел. Не пра сябе думаў. Здзейсніў няпісаную марскую трагедыю: карабель не павінен здацца ворагам.

Здавалася б, пасля гэтага жывым не застацца, але адбыўся «магутны ўсплёск паветра, які суправадзіла вогненная ўспышка, і аглушаны мінны старшыня ляціць за борт у халодную ваду...» Сапраўды ўжо: кому трэба намерці ў лужыне, застанецца жывым у моры. Цуд на гэтым не скончыўся... Немцы падбіралі з вады маракую са свайго эсмінца, які Саманчук нядаўна патопіў. Заўважыўшы яго без прыкмет жыцця, памясцілі ў каюту сярод гэтакіх жа бедалаг. Ды ён апыртомнеў. Пачаліся допытывы. Але даведаліся, што ён «просты рускі марак і ніякіх сакрэтаў камандавання не ведае». Пасля быў палон у Лібаве (сённяшні Ліепая ў Латвіі), два ўцікі. Пашанцавала ў час трояка.

Пакручаны лёс і яшчэ аднаго лоеўца паўстае ў нарысе «Трагедыя ў Біскайскім заліве». Дарэчы, Уладзімір Прануза, пра якога апавядае Рыгор Мікалаевіч, — яго школьны таварыш. Многія вясковія юнакі тады марылі аб моры, а пашанцавала толькі яму. Служыў трумавым машыністам атамнай падводнай лодкі К-8, якая, на жаль, 12 красавіка 1970 года затанула. Мала хто застаўся ў жывых. Пра трагедыю з-за вялікай сакрэтнасці нічога не гаварылі. Толькі праз чвэрць стагоддзя адкрылася таяна. Пра тое, што тады адбылося, расказалі ваенны журналіст Сяргей Быстроў і пісьменнік Уладзімір Шыгін. Пададзеныя ім звесткі ў нарысе выкарыстаны. Аднак прысутнічае і тое, што з'яўляецца сведчаннем, узятым з першых рук, што надае ўсяму асаблівую праўдзівасць.

* * *

Калі паспрабаваць падвесці адну вызначальную рысу, то ўсё тое, пра што піша Рыгор Андрэявец, як і пра каго піша, належыць да аб'ёмнага вызначэння «Радзімазнаўства». Калі быць больш канкрэтным, гэта «кразнаўства». Усё, што трапляе ў поле яго зроку, падначалена адной высакароднай мэце: сказаць пра тое, што аб'ядноўвае тых, хто даўным-даўно жыву на нашай зямлі, з тымі, хто жыве сёння. Гэта — любоў да сваёй зямлі, да Радзімы. Не важна, што ў розныя часы яна афіцыйнай гучала па-рознаму. Важна, які называецца сёння. Яго кнігі пра тых, чыё жыццё трэба лічыць гонарам Рэспублікі Беларусь. Адначасова яны і пра той цярністы шлях, які даваўся нам прайсці, змагаючыся з ворагамі. Наколькі паслядоўны Рыгор Андрэявец у сваіх мастацка-даследчыцкіх пошуках, пацвярджае і кніга «Воспоминания из бревенчатого мира».

Алесь МАРЦІНОВІЧ

«3 тым скібу падзялю...»

Ала Клемянок жыве ў Смаргоні. Яна журналіст са шматгадовым стажам, а яшчэ — паэтэса, якая выдала некалькі зборнікаў вершаў. І вось я трымаю ў руках чарговую кнігу «Нальшчанскі блог». «Піўна, яна найбольш выпакутаваная, выпеставаная, — кажа аўтар. — Як доўгачаканае дзіця».

У анатацыі гаворыцца, што «Нальшчанскі блог» — гэта своеасаблівы вершаваны дзённік апошніх пяці гадоў. «Дзе нашчадкі колішняга княства? — задаецца пытаннем аўтар. —

Якім багам яны служаць?» І адначасова імкнецца спасцігнуць жыццё сучаснікаў, іх духоўныя арыенціры. Але кнігахоплівае значна большы перыяд жыцця аўтара: ад юнай бестурботнай дзяўчыны, прасякнутае марамі аб цікавых сустрэчах і падарожжах, да кляпатлівай, руплівай маці, якая выхавала чатырох сыноў. Тут — жыццё чалавека з цвёрдымі перакананнямі, аддавана ўсёй душой і сэрцам родным мясцінам, вернага да скону святым крыжам, мове бацькоў. І заўсёды радага надзейным сябрам, аднадумцам, бліжнім найперш не па крыві, а па духу:

Паэзія — мой стан.
Чый стан па амплітудзе
раптоўна супадзе
з гайданнем дум маіх,
з тым скібу падзялю і пірагі
на блюдзе,
і радасць, і тузю,
і свята светлы міг.

У кнізе змешчаны вершы, прысвечаныя Смаргоншчыне, іншым цудоўным беларускім мясцінам са слаўнай гісторыяй, роднай мове, нямала філасофскіх разважанняў. І, канешне, ёсць вершы пра каханне, якое, калі яно сапраўднае, ніколі не бывае простым:

Той ён салодкі,
то нібы палын
мой лёс,
якому я, збольша, удзячная
за ўсе імправізацыі яго.
І за каханне,
што так неабачліва
назвава вечным.
Толькі і ўсяго...

Завяршаецца «Нальшчанскі блог» нізкай пародый на беларускіх твораў. І гэты гумар, няхай часам і з'едлівы, з'яўляецца ўдалым дапаўненнем да агульнага зместу кнігі. Не стаўлю мэтай яе пераказаць, тым больш аналізаваць

творы. Кожны, хто прачытае вершы Алы Клемянок, убачыць там нешта сваё.

Аляксандр БЫКАЎ

Жывога слова вязь

А матарскія літаратурныя аб'яднанні — гэта своеасаблівае пачатковае школа на шляху ў вялікую літаратуру. Некаторыя з іх удзельнікі, назапасіўшы творчы патэнцыял, становяцца на шлях прафесійнага літаратара, уступаючы ў Саюз пісьменнікаў Беларусі. Тры літаб'яднанні Мінскай вобласці сваёй дзейнасцю заслужылі званне народных: абласны народны клуб кампазітараў і паэтаў «Жывіца», валожынскае народнае літаратурна-мастацкае аб'яднанне «Рунь» і дзяржынскае народнае літаратурнае аб'яднанне «Выток». Сёння ў Мінскім абласным аддзяленні СПБ больш за 25 працэнтаў пісьменнікаў — выхадцы з такіх літсуполак, кіраўнікамі якіх часта з'яўляюцца прадстаўнікі аддзялення.

У бягучым годзе мы актыўна далучалі літаб'яднанні да ўдзелу ў абласным літаратурным конкурсе на найлепшы твор, прысвечаны 85-годдзю Мінскай вобласці, разам працуем і над іншымі праектамі. Аказваем дапамогу ў падрыхтоўцы твораў для друку ў рэспубліканскіх выданнях. Як сённяшняя падборка вершаў удзельнікаў літаб'яднання «Рунь», што працуе пры Валожынскім раённым культурным цэнтры культуры.

«Рунь» займаецца захаваннем і папулярызаваннем літаратурнай спадчыны Валожыншчыны, класікаў і сучаснікаў беларускай літаратуры, садзейнічае выданню і распаўсюджванню кніг валожынскіх аўтараў, выяўляе літаратурныя таленты сярод дарослых і моладзі. Кожны ўдзельнік аб'яднання — не проста паэт ці празаік, у першую чаргу ён — асветнік. Таму «Рунь» праводзіць самыя розныя па тэматыцы і форме мерапрыемствы. Сем удзельнікаў аб'яднання з'яўляюцца членамі Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Леанід КРЫВАНОС,
старшыня Мінскага абласнога аддзялення
Саюза пісьменнікаў Беларусі

Зінаіда ГАСЦІЛОВІЧ

Малітва за Беларусь

Іду па сцежцы напразткі праз гай і поле.
Шукаю ічасце ля ракі, шукаю долю.
Шукаю чыстае вады з крыніц напіцца
І невывярнай асалодай наталіцца.

Нясу ў руках нябёсаў сіню я асцярожна,
Мяне, мой лёс, ты не пакінь
на раздарожжы,
Не загубі маю душу ты ў несупаддзі,
Каб аніколі і нідзе табе не здрадзіць.

Цябе прашу, мая Радзіма, заклікаю,
Чужой зямлі не дай спазнаць, чужога раю.
Калоссем спелым, жытнім хлебам
я малюся
За ічасце роднай і любімай Беларусі.

Яўген ЗЯЛКОЎСКИ

Пад родным небам

Я цешуся сваёй старонкай
І жаўруковай, і буслінай,
І радуся песні звонкай
У золак летні — салаўінай.

Бары пушчанскія, дубровы
Даруюць восень залатую,
А песні шлюбныя зубровы
У казку клічуць нас лясную.

Пад родным небам жыць прыемна,
Грыматы вабяць, бліскавіцы...
Хто іх нуджаецца — дарэмна,
Яны не ворагаў байніцы.

І зоркі родныя нам тыя,
Што так міцяць над галавою.
І для ўсіх нас яны святая,
І кожны ходзіць пад сваёю...

Марыя ШАКУН

Малая радзіма

Радзіма мая малая
Найпрыгажэйшая ў свеце!
Дзе б па жыцці ні была я —
Сонца тваё мне свеціць.

Мой ты куточак вясковы
Пад сінім купалам неба:
Рамонкавы, васільковы,
З духмяным водарам хлеба.

Цябе я не забываю,
Твая прыгажосць мне сніцца,
Радзіма мая малая,
Светлай пшчоты крыніца.

Я песню табе спяваю,
Любуюся, ганаруся.
Радзіма мая малая,
Я за цябе малюся.

Хай Бог цябе зберагае,
Хай кожны будзе любімы,
Радзіма мая малая,
Дачка вялікай Радзімы.

Міхаіл КУРЫЛА

Зорка Венера

Пражытых гадоў не памераць,
Не ўзважыць на шалях ніяк,
А я ўсё працягаю верыць
У зорку Венеру, дзівак...

Калі ўжо магла разгарэцца,
Даўжэй хай гарыць над зямлёй,
Святлом яе поўніцца сэрца,
Як вочы твае дабрыней!..

Я веру, што цемра адступіць,
Дзе зорка Венера гарыць.
Дазволь мне цябе прыгалубіць,
Дазволь да грудзей прытуліць.

Усмішку, пагляд твой ласкавы
Ніколі мне больш не забыць...
Магічнай, чароўнаю з'явай
Нам зорка Венера гарыць.

Наталля ЖЫЗНЕЎСКАЯ

І не звярнуць мне...

Згаслі маўклівыя зорчкі ў небе,
Хутка світанак накрые зямлю.
Быццам прыроды нячутны малебен,
Песні спяваю аб тым, як жыву.

І разнясуць той матыў зграі птушак,
Разам са мною спяваючы ў такт.
Варта цішэй, бо аднойчы балюча
Нехта ўслед крыкне: спявае дзівак.

Хіба не дзіўна маё захапленне?
Песні спяваю, то значыць жыву.
Толькі прац Богам адным
на калянях
Цэлымі днямі стаяць я змагу.

І не звярнуць мне з жыццёвай дарогі,
Іншы ў мінулым пакінуўшы след.
Крыху мае ўжо сталіліся ногі —
Шмат нагадае аб гэтым прыкмет.

Клічуць сяжыны, а сэрцу балюча...
Нельга вяртацца — такі, мабыць, лёс.
Лекам найлепшым і самым гаючым
Стане аднойчы — узляцець да нябёс...

Аляксандр КУЛАК

Музыка прыроды

Ялін зялёныя чупрыны
І белы карагод бяроз,
Лясы, нагоркі і раўніны
Ля рэчак чыстых, гнуткіх лоз.

Дыван пралесачак блакітных
На ўскрайку лесу ў хмызняку,
А ручайнаў шлях празрысты
Спяшае ўліцца у раку.

У гушчары арэшнік доўгі
І дуб, сусед яго даўно...
Край Налібоцкі, самы родны,
З табой вітаюся я зноў.

Маленькі жаваранак звонкі —
Найпершы госць, артыст вясны —
З нябёсаў сініх над старонкай
Б'е ў срэбныя свае званы.

Вясною ранняя або ўлетку —
Заўсёды музыка гучыць.
Яе, адвечнае, мы сведкі,
І без яе няўцешна жыць.

Наталля ЖЫЛЕВІЧ

Дзяцінства майго сенажаці

Светла, чыста сінее неба,
Сонца свеціць і гоіць раны,
Пчолы ў травах гудзяць напеўна
І кладзецца пакос духмяны.

Росы срэбныя ловаць промні
Ды ў стракатым знікаюць моры.
І душу ціхім ічасцем поўняць
Жаўрука з над аблок пераборы.

Я чужых не хачу краявідаў —
Мне б дзяцінства майго сенажаці,
Бо навечна душа спавіта
Песняй той, што спявала мне маці.

Аляксей ГЕРМАН

* * *

Засынаюць ля хаты рамонкі,
Зсталосца нам часу нямнога.
Лёс гартае імкліва старонкі,
Кліча-вабіць чыгунка-дарога.
Незнаёмы чакае нас край,
Незнаёмыя словы людзей.
Толькі чую тут: «Не забывай... —
Просіць мама, —
край родны нідзе!

Таццяна ВАСІЛЬЕВА

* * *

Восень ішла па вясковай дарозе,
Смачна так яблык кусала саспелы.
У полі камбайны збіралі калоссе.
Хмара ў ваду наглядала нясмела.

Неба кастрычніка поўніцца сумам,
Промень апошні ў лістоту ўп'ятам.
Роспач душы накідаеш ты думам...
Сонца сталілася — не сагравае.

З поўначы холад крадзеца няспешна,
Кружацца з лісцем вятры ў паланэзе.
Восень глядзіць з лёд прыкметнай
усмешкай —
Будзем стаяць хутка ў першым мы
снезе.

Скончыўся восені час вандравання.
Дрэвы парываюць голыя ўночы.
Гэта — апошняе ўвосень спатканне.
З цемры халоднай зіма
да нас крочыць.

Вольга ПРАТАСЕВІЧ

Мая адзінота

Без надзеі і ў роспачы сэрца —
Аб адным толькі ў думках маю...
Ты паклі! І цябе не крацеца
Боль, адчай, што запаў у душу.

Так складана, што, нават, здаецца —
Кропка тут! І дарогі канец!
Але ж не, зноў аддае сэрца
З безвыходнасці рух свой пачне.

Пачакай! На хвілінку спыніся!
Не адкінь, бо загубіць пустота...
Думкі, мрой ў адно ўсе зліліся...
Так гучыць і трыміць адзінота.

Ядвіга КАЛЯСІНСКАЯ

* * *

Усё ў далонях божых на зямлі!
Бог дараваў жыццё —
тады жыўі
І радуіся цяпер звычайным рэчам:
Усходу сонца і людскім сустрэчам.

Не крыўдзі, не хлусі і не крадзі,
І зайздрасці ў сэрцы не будзі,
Аб дараванні ў шчырасці малі.
Усё ў далонях божых на зямлі!

Сяргей САДОЎСКИ

Мелодыя вясны

Гучыць мелодыя вясны —
Мелодыя майго каханна.
Разгоніць будняў нудных сны
Яна на прадсвяточным ранні.

Падорыць мне вясна спакой
І разам з тым узрушыць сэрца,
Душу запоўніць вобраз твой,
Што будзе ў ёй да самай смерці.

Усё мацней, шырэй гучыць
Вясны мелодыя, каханна —
Яе святлом я буду жыць
Зноў ад спаткання да спаткання.

Фота Кастуся Дробава.

Казімір КАМЕЙША

Паміж кубкам і вуснамі

(З новых запісаў)

Здзіўляецца часам чалавек, якое ўсё зменлівае ў гэтым свеце. «Няма таго, што раньш было», — сказаў некалі малады, але мудры Максім Багдановіч. Раньняе заўсёды дагоніць позняе, а позняе раньняе — ужо ніколі. Ты і сам у сабе ўжо даўно не той першы і адзіны, якім нарадзіўся, а нейкі ўжо другі, а можа, трэці ці чацвёрты. Колькі змен у гэтым свеце — столькі і цябе.

Неяк, а было тое «неяк» яшчэ ў васьмідзясятых гады таго, мінулага стагоддзя, калі я працаваў у рэдакцыі часопіса «Маладосць», позна засядзеўся ў рэдакцыі. Гартаў старыя часопісы, самага першага года выдання. А гэта — 1953-і. Не так унікаў у тэксты, а больш глядзеў на фотаздымкі. І вось да якой прыйшоў высновы. Зусім жа мала падобнымі на нас былі людзі таго часу. Яны не толькі інакш апраналіся, але і тварамі на нас былі непадобныя. Як жа мы папрыгажэлі за гэты час. Сёння брыдкатварных амаль няма зусім. Сам Час пастаянна дамаляўвае нашы шчокі, вочы, вусны. І не толькі з дапамогаю нейкай пудры, але і дзякуючы сваёй жыццёвай мудрасці, добрага, няхай і не заўсёды ўдалага пошуку. Ну, хто сёння згодзіцца з тым, што ён далёкі сваяк малпы?!

Чорт жыве праз хату

— Паглядзі, што ты ўчора нарабіў!... — катрухала яна яго з самага рання і лямантвала, выціраючы раз-пораз шэрым прыпалом слёзы, што набягалі і засцілі вочы. Ён з цяжкасцю, нават болей ледзьве пралупліваў свае зліпныя вочы, каб пабачыць, што ж ён там нарабіў. А на падлозе кучкай ляжала разбітае крэсла, блішчэлі цэлыя россыпы разбітага шкла, нават аскепкамі — новая доччына чарніліца.

— Не, ты паглядзі, што ты, п'яны, учора нарабіў! — наступала яна.

— Цяжка мне! — стагнаў ён, нацягваючы на ўскудлачаную галаву коўдру, пад якой спаў, не распранаючыся.

— Паглядзі-паглядзі, што ты натварыў!

— Гэта не я, гэта чорт нейкі ў мяне учора ўсяліўся, — стагнаў і апраўдваўся ён. — Піва дай мне, а то памру!..

— Дык хай табе чорт той і прынясе піва. А ў мяне грошай няма і ахвоты патураць табе, п'янчугу праклятаму...

І выйшла з хаты, цяжка грывнуўшы дзвярыма. Але падказку на пахмелле, сама не хочучы таго, яму ўсё ж дала. Бо Чорт, яго сабульнік, у якога і мянушка была такая, жыў праз хату ад іх. Ды ён, падняўшыся яшчэ да п'янаў, падаўся шукаць тое, без чаго так цяжка быае назаўтра.

— Трэба хутчэй да Чорта ісці! — церабіў ён п'яцярнёй сваё ўскудлачаныя рыжыя валасы.

— Пайшоў чорт да чорта! — кінута разлаваная кабетка яму наўздагон.

Калі жанчына чарговы раз скардзілася старой маці пра сваё гора, тая мудра суцяшала:

— З таго часу, як асушылі балота, усе нячысцікі падаліся ў хаты жыць, пасяліліся ў душах людзей. І сушыць іх памяць пра тое балота, не дае жыцця, вось і шукаюць, і п'юць гэтую агруту сабе на здэк. А я казала і кажу: не трэба было асушаць тое балота! Але хто мяне слухае? Я ж не радзіва.

І тая, што скардзілася, і тая, што суцяшала, не разумелі, што самі яны гэтак шукаюць апраўданне таму, што не падлягае ніякаму апраўданню...

Думаю пра сваё пасляваеннае дзяцінства. Як усё ж моцна былі мы прывязаны да кнігі. Для нас нават вецер шамацеў не сваім лісцем, а старонкамі тых кніг. Не магу і сёння перадаць, як радаваўся я, калі ў Астравах, дзе прайшлі мае дашкольныя гады, адкрывалі бібліятэку, гаспадыняй якой прызначылі маю цётку Ванду. Яна толькі скончыла Магілёўскае педвулішча. А час быў такі. Толькі скончылася вайна, яшчэ скрозь чуліся яе адгалоскі, гучала яе рэха. Таму запоем чыталася ўсё пра вайну. А чытаць я навучыўся яшчэ да школы. Кніг на ваенную тэму, трэба прызнаць, было яшчэ мала. Мала было і тых, хто іх пісаў.

Не ведаў я тады, што самыя лепшыя і самыя праўдзівыя кнігі пра тую вайну напішуча паазней, калі пройдзе час, і ў памяці шмат што адстаіцца і ўляжацца. Магчыма, гэта таксама адно з правілаў мастацтва: у ацэнцы кожнай вялікай і значнай, і трагічнай падзеі павінна існаваць свая адлегласць, з якой выразней бачыцца тое, што ўжо было. Бо часта ўслед за асэнсаваннем ідзе перасэнсаванне.

«Здзіўляць сваім майстэрствам свет...» І надта простыя словы. Не ведаю нават, адкуль яны з'явіліся. Ды сядзелі недзе ў памяці. А падумалася вось аб чым. Як шмат яшчэ ў свеце не ацэнена майстроў сваёй справы. Чамусьці ўсе думаюць, што «здзіўляць свет» могуць толькі людзі мастацтва. Не, гэта няпраўда. Здзівіць чалавек чалавека можа любой справай, калі ён выканае яе так, як не зможа ніхто іншы. І згадаю я пад гэтыя словы нашага аператара на Беларускім радыё з гадоў маёй маладасці, увешную Танечку, Таццяну Абадоўскую (па мужу Сідарова). Дзяўчына ўмела выказаць у слове нават адну літару, нават коску ці кропку. Такое не ўдавалася і паэтам, якіх яна запісвала ў студыі на магнітную стужку. Цуды тварыла не прымігнёўная тэхніка таго часу, а яе ўмельныя ручкі. Не саромелася дзяўчына дапамагчы з вымаўленнем роднага каларытнага слова і заслужанаму артысту, і вядомаму пісьменніку. Хай і праз час, а хвала ёй за ўсё гэта!

«Некаторыя мае вершы маюць безліч варыянтаў», — прызнаецца Максім Танк у сваім дзёніку. У гэтым нібыта прагнядаецца нейкі намёк для літаратуразнаўцаў і крытыкаў. Пасля такога прызнання варта было б чытаць і ведаць пра тыя варыянты. Бо часта ж у літаратуры здарэцца, што аўтар ці пераапэньвае, а то і недаапэньвае сябе. Чытач жа заўсёды мяркуе па-свойму. Ён часцей за ўсё самы справядлівы ў гэтым сэнсе.

Харошыя песні жывуць даўжэй, чым харошыя спевакі. Вершы часта памираюць раней, чым самі паэты. А народная песня наогул застаецца неўміручай.

Пытанні «на засыпку», якія нам прыдумваюць часта тыя, хто бярэ ў нас інтэрв'ю, бываюць проста смешныя і банальныя. Часта задаюць і такое:

— Калі б вам выпала пражыць яшчэ адно жыццё, як бы вы яго пражылі?

— Ды ўжо ж неяк пражыў бы, — адказаў бы я. — Але ж хто мне яго дасць, тое другое жыццё? Дык навошта пытацца?

Самы складаны ў чалавечай школе жыцця — гэта ўрок простасці. Многія не вытрымліваюць яго, шукаючы для сябе не ўласцівай ім панкасці, уклечваючы, схіляючыся і ўслужваючы ёй. Яны ўцякаюць ад сваёй простасці, хаваюцца ад яе, а яна нейкай нябачнай сіра-той усё роўна жыве ў іх натуре.

Аркадзь Куляшоў не цярэў дзённікаў, адгаворваў ад іх і іншых сваіх сяброў і калег. Магчыма, на гэта была нейкая свая прычына. А ў мяне цяга да дзённікавай занатоўкі пражытага ўзнікла яшчэ ў далёкім дзяцінстве. Першыя свае запісы я рабіў на сценах толькі што пабудаванай хаты. Магчыма, там, пад старымі шпалерамі, яны яшчэ і захаваліся. Але шпалеры абрываць мне сёння ніхто не дазволіць, не дазволі сабе гэтага і я сам.

Я і сёння вяду свой дзёнік. Што ён для мяне? Усе яго запісы — гэта тыя заломы галінак у лесе, каб не заблудзіцца, не забыцца ў сваёй памяці, якая мае ўласцівасць і слабесць, і старэць. Кожны запіс-залом павінен узнавіць ці разварушыць тое, што часта дрэмле ў табе ці проста губляецца.

Адзін дзёнікавы шытак у мяне ўкраві. Я ведаю, хто гэта зрабіў. Не ведаю толькі, ці вернецца ён калі да мяне. А шытак мне вельмі патрэбны.

Цяпер у пущы не так спеўна, як было некалі. Ды і птушкі сталі нейкія хітрышыя. Спявае мне сваю песню той жы шпак, а яго калегі ці суродзіц пад гэтым спеўным прыкрыццём цярэбці маю спелую вішню. Шпак і падараваў мне гэтыя радкі:

*Ад Бога спявак ці ўсяго — выканаўца?
Адных трэба слухаць, другім — спачываць.*

*Што лепей — здзіўляць ці самому
здзіўляцца —*

*Не знаю, няма мне ў каго запытацца.
А з птушкаю згодны:*

ёй трэба спяваць!..

Песня ўдалася толькі тады, калі на зыкі я адгукнулася сама душа. Нездарма і кажуць: «Песня — гэта душа народа». Але тое, што часам чужэ з эфіру ў самым розным выкананні, змушае задумацца. Няўжо ў народа такая душа? Магчыма, аўтары не адчулі яшчэ гэтай народнай душы.

Нядаўна ў сваёй вясковай хаце, перабіраючы старыя рэчы, наткнуўся і на стары фотаапарат «Зеніт». Па гадах дык не такі ён ужо і стары. Яшчэ некалі ў школе захапіўся я фатаграфаваннем. Не так цікавіла мяне тон, што я здымаў, шчоўканне тым самым затворам, пошук ракурсу. Як тое, што адбывалася потым: фоталабараторыя з ванначкамі, з чырвоным ліхтаром, дзе нешта праўляецца, а потым пазітыўна замацоўваецца, высыхае, негатыў

і пазітыў, святло і цемра... А потым гэта ўсё я адразу як адсек ад сябе. Ледзь не ў кожнага ў кішэні з'явіўся свой мабільнік з фотаапаратам. Фатаграфуй колькі хочаш і што хочаш. І ўсё адразу стала так нецікава. Бо знік той самы сакрэт святла і цемры. Ды і дзе ты сёння возьмеш тую фотоплёнку?

Паразмаўляўшы такім чынам са сваім былым сябрам «Зенітам», я і сказаў яму: «Дзі, братка, і адпачывай. Можна, некалі некаму яшчэ спатрэбіцца!»

Новае рэчышча... Што гэта такое? Калі гэтага захацеў чалавек — смерць ракі. Калі ж гэтага захацеў сама рака — яе воля. Рэкі самі выбіраюць свой шлях.

Знікаюць паступова ў літаратуры і творы «запейзаваныя» (Я. Брыль), бо знікае з прыроды і сам пейзаж. Бяднее ўсё наша ляясное ды азёрнае ад частых «наездаў» на яе ўсюдыснага чалавека, які пранігне ўсюды смаку ды экзотыкі.

Хтосьці не любіць «вочкаў» у клубнях бульбы, чысцячы, выкалупвае іх вострым ножыкам, нават злучца. А нехта глядзіць праз тыя вочкі на свет — далёка відаць!..

А гэта я памятаю ўжо са свайго ці не трохгадовага дзяцінства. Мы іздём з мамай з нашага астраўскога хутара ў Малыя Навікі. Лега, гарачыня. Іздём прамком, не па колавай лясной дарозе, бо так бліжэй. Мама трымае мяне за ручку, а ножкі мае не слухаюцца, балець, мне хочацца замест ванзэлачка на спіну да яе і так ехаць, ашчапярнушы гарачую шню, аж да самае хаты. А мама цяжка. Як шкада, што гэта я разумею толькі сёння, калі даўно ўжо няма яе на свеце.

Яна зняла мяне са свайго спіны, як толькі мы прайшлі высокі драўляны крыж пры лесе, дзе дарога раздваіваецца на два лясныя дарожныя рукавы. Мы іздём прама, нам так бліжэй. За агарожкай крыжа ярка цвіце гарачым цветом шыпшына, застылі без ветру касачы. Гэта ўсё ловаць мае вочы.

— Ідзі сваімі ножкамі, Казючок! — падахвочвае мама. Я спрабую нават бегчы, а ножкі балець.

— Сваімі ножкамі! — паўтарае мама. — Вось прыйдзем у вёску, а там будзеш гуляюхны з сябрукамі... Яны цябе зачкакаліся...

Так яно і засела ў памяці назаўсёды. Сёння ў жыцці, у некай яго мітусні, у цяжкіх пошуках, часам у стратах і зломах, калі так жадаецца расслабіцца, нават у творчасці, мяне заўсёды ратуе тое мама: «Сваімі ножкамі, Казючок, толькі сваімі...» І іду, нават часам падбегаю, нікога не абганяючы, не мінаючы. Але ж — сваімі...

У запісы з залы выступоўцу просяць: «Раскажыце, як вы пшадзе, як нараджаюцца вашы вершы?»

— От многа вы хочаце, — ці то жартуе, ці то абурэцца той. — Гэта ж сорамна так зазіраць пад тую самую сакрэтную коўдру. Вы б мне гэта дазволілі?

Знайшоўся, бачыце. Вопыт...

Добра, калі мастацкі твор апраўдваецца праўдай. Толькі навошта яму апраўдваецца, калі ён мастацкі?

«Шуканні мае — гэта светач, ён ярка гарыць...»

9 лістапада адзначаецца Сусветны дзень урду. Свята прымеркавана да дня нараджэння вядомага пакістанскага паэта Аламы Мухамада Ікбала. Урду — адна з найважнейшых моў на індыйскім субкантыненте і з'яўляецца нацыянальнай мовай Пакістана. Мэта святкавання Дня урду — падкрэсліванне папулярнасці і значнасці гэтай мовы ў сучасным свеце, ушанаванне памяці Ікбала, які праз сваю творчасць удыхнуў жыццё ў тагачасную моладзь.

Да ўвагі нашых чытачоў — творы класікаў пакістанскай літаратуры Фаіза Ахмада Фаіза і Аламы Мухамада Ікбала.

Фаіз Ахмад ФАІЗ

* * *

Чыстае сэрца падачкамі жыць немагчыма.
Дух палымяны схіліць да зямлі немагчыма.
Суму твайго адчуваў я далёкія межы,
Толькі пазбыцца самоты сваёй немагчыма.

Любая, чару налі і зірні, усміхніся,
Бо без усмешкі віно аяніць немагчыма.
Хоць яшчэ наша вясна расцвіці не паспела,
Сціпляй усмешкі табе прытайць немагчыма.

О, маю смагу здаволь, каб душа затрымцела!
Як разлюбіць цябе? Не, разлюбіць немагчыма.
Як супрацьстаяць аднаму усёмагутнаму часу?
Нават з нянавісцю доўга мне жыць немагчыма.

Хай жа адбудзецца ўсё, што адбыцца павінна!
Верным на векі мне быць, як відаць, немагчыма.

Здзяйсненне

Хрыплымі ўздыхамі вецер начны налятае,
Цёмныя долы сырая імга напаяўняе.
Вечар над светам каханья настаў прахалодны,
Морак на змоўклых, бязлюдных палях стачывае.

Ў сэрцы жаданні кіпяць, быццам мора без краю.
Вернуцьці маленні, і слёзы ў вачах застываюць.
Вернасьць мая, як вандроўца ў пустыні бязводнай,
Валіцца з ног і ў асуджанасці знемагае.

Я да цябе ўсё ж імкнуся, хоць гэта бясплённа,
Кат мой пяшчотны, у малітвах цябе я ўслаўляю.

* * *

Наша ў жыцці і прад смерцю не ўладная сіла.
Мора шумлівага свету нам слых агушыла.
Век наш — разважлівасць, кніга, бязвер'е, шуканне.
Час на вяду карабель наш спусціць на світанні.

Век наш бядаотны, і мараў апалены крылы.
Сэрца дашчэнтну ўсіх ідалаў даўніх спаліла.
Ды, віначэрп, не журыся! Яшчэ мы балюем,
Поўныя чары падняць нам ізноў будзе міла.

Не забывай жа каханне і смутак любоўны,
Бура адчаю не знішчыць іх водар чароўны!

Глядзець на цябе

Каханне глыбока схваць і глядзець на цябе,
І сэрца самотай стаміць і глядзець на цябе.
Душу, што натхнёна на крылах у вечнасць імкне,
Татовы табе падарыць і глядзець на цябе.

Хоць стала маёй ты, але ўсё ж чужой для мяне.
Мне б погляда твайго хуткі лавіць і глядзець на цябе.
У вачах тваіх новае штосоўці чытаю заўжды.
Свой позірк хацеў бы схваць і глядзець на цябе.

Спаўна я пакутаў не зведаў пакуль малады.
Мой лёс: і чакаць, і кахаць, і глядзець на цябе.

3 урду. Пераклад Рагнеда МАЛАХОЎСКАГА

ІКБАЛ

Сонца

О, сонца ясны дыск, ты — сэрца свету,
Ты — дух жыцця, ты — рукапіс Сусвету,
Быцця і небыцця першапрычына,
Выток жыцця ўсяго і вершаліна.

Ты ўсіх стыхій адвечная аснова,
Дух жыватворны для ўсяго жывога.
Квітнее ўсё наўкол — дык тое ты зрабіла,
Калі што ззяе — у тым твая святая сіла.

Сваё святло ты нам заўжды давала,
Нам розум і душу падарвала.
Свяці над лесам, і свяці над полем...
Свяці нам, сонца, не знікай ніколі!

Стварыла ты вышыні і нізіны,
Зло з дабрэйшай спляла ў маток адзіны.
Ты ў людзях, дрэвах, травах і ў зярнятках,
Ты ў птушках і ў маленькіх птушанятках.

Усіх ты пеціш промнямі ласкава.
Даваць жыццё — тваё святое права!
Выток жыцця, яго першааснова,
Дух жыватворны для ўсяго жывога!

Адно жаданне

Змарыўся я вельмі за доўгія ночы і дні,
І нават з сябрамі зусім не шукаю сустрэчы.
Жадаю аддана і палка адной цішыні,
Яна, нібы доктар, мяне і бадзёрыць, і лечыць.

Хацінку б займець у глухмені далёкай якой,
Магчыма б, туга чорнай птушкаю прэч адляцела,
Каб зноўку да сэрца вырнуцьці ранейшы спакой,
Каб стома і боль назаўсёды пакінулі цела.

Каб музыку чуць у цурчанні крышталёвых крыніц,
Каб птушкі мне ранкам чароўныя песні спявалі.
Каб росы давалі адгадкі зямных таямніц,
Каб кветкак пясціткі надаю на ічасце давалі.

Я спаў бы на травах пад шолах задумлівых дрэў,
Каб коўдраю белай туман апускаўся на плечы,
Каб ранішні лес мяне песняй птушынай сустрэў,
А вечарам зноў развітаўся да ранішняй стрэчы.

Там горы мяне прызвычваюць да хуткай хады,
А горныя рэчкі ад смагі пазбавяць з ахвотай.
Хай зубы застудзіць ад надта халоднай вады,
Ды ўсё ж гэта лепей, чым сэрца студзіць ад самоты.

А знізу даліна ў цішы вечаровай засне,
Каб ранкам прачнуцца бліскачай ад росаў і лужын.
Нібыта ў лютэўска дзяўчына, у казачным сне
Сваёй прыгажосцю любуюцца ў возеры ружы.

І срэбраны месяц, што ўдзень свайго часу чакаў,
Па небе плыве, ды зямлю асвятляць ён не ў стане...
Апошняя надзея вандроўніка, што заблукаў,
Свяцільня мая пуцяводнаю зоркаю стане.

А можа, маланка з нябёсаў раптоўна блісне
І шлях карацейшы вандроўніку гэтым пакажа?
Каб ён, не блукаючы, рушыў хутчэй да мяне,
Дзе нас цішыня і спакой у адзінае звяжа.

Тут мне для малітвы не трэба, каб быў муэдзін.
Птушыныя снэвы надкажучу: часіна настала!
Я буду маліцца адзін... Толькі я не адзін!
Са мной цішыня і спакой, хіба ж гэтага мала!

А ночку я буду за зоркамі ў небе сачыць,
І знічкі лічыць, што злятаюць да самага рання...
Змарыўся я вельмі, жадаю ў цішы адпачыць!
Такое адзінае маю на сёння жаданне...

Адзінога

Да мора прыйшоў я, у хвалі бурлівай спытаўся:
«Заўжды ты хвалюеся, б'еся, якое ічыміць цябе гора?
Ты пенай жамчужнай іскрыся, ды толькі знутры
Ці маеш жамчужны сэрца, выбранніца мора?»
Ды хваля ў глыбіні сышла і нічога мне не адказала.

Тады я прыйшоў да скалы, запытаўся: «Чаму ты маўчыш?
Адчуваеш ты стогны вакол, чуеш плач чалавечы?
Калі кроў запяклася ў чырвоных рубінах тваіх,

Мне хоць што адкажы, я таксама ў пакутах адвечных!»
Уздыхнула скала і нічога мне не адказала.

Ночку брыў адзінока і ў месяца ціха спытаў:
«Ты таксама бадзья, у чым твая сутнасць бадзьяня?
Срэбрам ты паліваеш зямлю — як язмінавы сад, —
Гэта сэрца тваё нараджае чароўнае ззянне?»
Месяц сумна ўздыхнуў і нічога мне не адказаў.

Перад Творцам паўстаў я тады, вось што Творцу сказаў:
«Я не бачу ў свеце любімага твайго, аднаверца,
Твой свет бездакорны, ды песня не трэба яму,
Твой свет бессардэчны, і толькі палае ў рудзях маіх сэрца!»
А Творца ў адказ усміхнуўся, і без слоў я яго зразумеў.

Пунсовая ружа

Шпыты на галінках, глыбока ў зямлі карані...
Няма ў цябе сэрца. Няма, як відаць, дабрывіні.
Чакаеш пахвал, захаплення ты ночы і дні...
А я гэтак жыць не магу! Бог мяне барані!

Не зведала болю ніколі, ды што табе ў ім?
Я ж поўны сумненняў, чужынец я ў садзе тваім.
З галінкі цябе не сарву — заставайся, квітней.
Я толькі здалёку зірну. Ты жыві, як раней!

Як тое тлумачыць? Не маю я звычкі такой —
Зрываць ружу ў садзе безлітаснай жорсткай рукою.
На мудрыя спрэчкі філосафаў так адкажы:
На ружу заўсёды вачыма салюўкі гляджу.

А ружа маўчыць, хоць пясціткі — як сто языкоў.
Ды ты іх замкнула на сотню надзейных замкоў.
Мы родам з Сіная абое, з краіны пяскаў,
Ды столькі прайшло з таго часу стагоддзяў-вякоў...

Ты ў поўным спакоі, а я ў непакоі жыву,
Па рэчы жыцця безразважна кудысьці плыву.
Дык хай жа мая безразважнасьць не зробіць бяды,
Хай мне хтосьці скажа: навошта плыву і куды?..

Нямогласць мая, хай яна не праславіць разбой,
Не чаши Джамшывіда — мой верні, але ён толькі мой!
Шуканні мае — гэта светач, ён ярка гарыць,
Каб змог я хоць штосоўці сваё для наішчадкаў стварыць!

Свечка і матыль

Чаму ў тваё полімя, свечка, ляціць закаханы матыль?
Чым так счаравала яго, бессардэчная, ты?!
Чаму свае мары, надзеі, імкненні свае
І нават жыццё за імжонне каханна табе аддае?

Над свечкаю ночку пяшчотныя крылы трымаць...
Чаму ж матылі так бяздумна да свечак ляцяць?
Кідаецца ў полімя кожны, у екі задушлівы дым,
Нібы бессмяротнасць шукае над полімем тым...

Ці ўсё ж, закаханы, ляціць ён да свечкі таму,
Што аднак сярод цемры яна асвятляе яму!
Яму аднаму... Толькі гэта падман і мана!
Хоць свечка гарыць, ды яго не кахае яна!

Матыль закаханы стварыў для сябе ідэал,
І нават жыццё за каханне без страху аддаў,
І ў гэтым яго прызначэнне, яго прыгажосць...
Ён нам даказаў, што каханне спраўднае ёсць!

Як жадаў бы я з душою
развітацца назаўжды

Як жадаў бы я з душою развітацца назаўжды!
Ад яе няма прыбытку, толькі скаргі ды суды.
Я — той п'яніца, што садам стаў бы ад віна, ды толькі
Віначэрп мой у ад'ездзе, без яго пайсці куды?
Палаўнічы, распаліў я сьведам кветнік руж духмяных,
Ды маланкі ўсё ў трывозе, не спаліць бы мне сады.
Я — той прах, што распыліўся, а затым зрабіўся стэпам,
Так што стэпу я ўладальнік... Як патрыць мне туды?!
Я — званочак, стогны болю ў жыццё кожнай я хаваю,
Караван няхай працнецца, буду я гучачы тады.
Каб разблытаць вузел, дружа, трэба сэрца супакоіць.
Як зрабіць вадзавароты, калі ў іх няма вады?
Салаўі, сваім маўчаннем вы загубіце каханне,
А калі каханне знікне, то сады скууюць ільды!
Непаўторны час юнацтва — мары, ічырыя памкненні...
Шкадаванне, крўёда, скруха — калі ўжо немаляды!
Тым, каго лічу я сябрам, таямніцы давяраю,
А каму не давяраю — тых ратую ад бяды.

3 урду. Пераклад Генадзя АЎЛАСЕНКІ

Дык якія ж яны, кнігі для дзяцей?

Саюз пісьменнікаў Беларусі рыхтуецца да чарговага пленума, які гэтым разам будзе прысвечаны выхаваўчай ролі літаратуры. Упэўнены, ніхто не будзе спрачацца з тым, што мастацкая літаратура, і літаратура для дзяцей у тым ліку, валодае ўніверсальнымі магчымасцямі ўплыву на чалавека. Яна аказвае комплекснае ўздзеянне на мысленне, пачуцці, уяўленні, мараль і густы, выступае дзейным фактарам выхавання асобы. Якая ж сёння літаратура для дзяцей, падлеткаў? Якімі якасцямі павінны характарызавацца творы, каб быць успрынятым дзіцячай чытацкай аўдыторыяй? Што сёння можа задавальняць чытача і якія яшчэ маюцца незапаграбаваныя рэзервы, каб палепшыць, удасканаліць саму фактуру, структуру, напавенне твора, узмацніць яго мастацка-эстэтычныя вартасці? Гэтыя і іншыя праблемныя блокі мы абмяркоўваем з кіраўніком секцыі крытыкі і літаратуразнаўства Саюза пісьменнікаў Беларусі, доктарам філалагічных навук, прафесарам Валерыем Аляксандравічам Максімовічам.

— Валерый Аляксандравіч, у чым, на вашу думку, галоўная місія, галоўнае прызначэнне літаратуры для дзяцей, якая яе выхаваўчая роля?

— Усе мы родам з дзяцінства — гэты выраз утрымлівае ў сабе глыбокі сэнс і шмат разнастайных сэнсавых канатаў. Пэрыяд дзяцінства — вельмі значны этап фарміравання асобы, унутранага свету, псіхалагічна-эмацыянальных складнікаў. У гэты перыяд адбываецца першасная сацыялізацыя дзіцяці, складваецца характар яго адносінаў да свету, да навакольнай прыроды, да сваіх бацькоў, сяброў, родных і блізкіх людзей. Менавіта ў пару дзяцінства актыўна развіваецца вобразнае мысленне, эмацыянальнае успрыманне і суперажыванне, надзвычайна цікаваецца да навакольнага асяроддзя, фантазія, умненне здзіўлення, здавалася б, самым будзённым правам жыцця. І менавіта гэтак здзіўленне, гэтую неадольную прагу да спазнання невядомага, загадкавага, таямнічага так важна падтрымліваць, падсілкоўваць, культываваць. Гэта ўмова і стымул для ўласнай мастацкай творчасці, для творчасці ўвогуле, для абуджэння цікавасці да спазнання таямніц Сусвету.

— А ўсё ж наколькі важна сёння, у век лічбавых тэхналогій, прагматыкі, тэхнакратыі, займацца як бы ідэалістычнымі рэчамі, вучыць заўважаць прыгажосць вакол сябе?

— Я глыбока перакананы: у дзіцяці неабходна фарміраваць пачуццё прыгожага, умненне і здольнасць заўважаць красу, прыгажосць у навакольным свеце, беражліва і ашчаджальна ставіцца да прыроды, да жывых яе працаў, бо гэта адзін з найістотнейшых складнікаў чалавечага існавання, калі хочаце, жыццёвага аптымізму, духоўнага росту. Зразумела, што ў наш вірлівы, імклівы век, калі ўсё развіваецца хутка і дынамічна, складана бывае прыпыніцца, засяродзіцца, задумацца, палюбавацца той прыгажосцю, тымі цудамі, якія разліты ў прыродзе. Але дзецям неабходна такая арганічная сувязь са шматлікімі стракатымі правамі жыцця, бо гэта адна з найважнейшых умоў фарміравання асобы дзіцяці, свету дзіцяці, прывівання эмацыянальна-станоўчых адносін да ўсяго, з чым сутыкаецца маленькі чалавек. Праз кнігу, дзякуючы кнізе ў дзіцяці фарміруецца пэўны ідэал, канон стагункаў з навакольным светам. І менавіта дзіцячая кніга (вершы пра самыя розныя з'явы прыроды, чарадзейныя казкі пра жывёл) дае магчымасць завабіць дзіця ў атмасферу дзівоснага, фантастычнага, незвычайнага. Трэба разумець, што фантазія, здольнасць здзіўлення, захапляцца судакрананнем з жывымі правамі свету — гэта неабходная прыступка, стымул для творчасці, умова сама-развіцця, самарэалізацыі.

— Прыгадаў выраз-заклік: «Часцей здзіўляйся!» Ці маюцца яшчэ нейкія аргументы на карысць таго, што свет прыгожага мае надзвычайна важную ролю для фарміравання ўнутраных канстантаў юных чытачоў?

— Безумоўна, маюцца. Кніга для дзяцей вучыць пазнаваць свет, узаемадзейнічаць з ім праз эмацыянальна-пачуццёвае, эстэтычнае (праз прызму прыгажосці) перш за ўсё, успрыманне жыцця ў мастацкіх вобразах. Яна заклікана фарміраваць комплекс першасных уяўленняў і важных якасцей — любоў да прыроды, любоў да радзімы, умненне ладзіць са сваімі равеснікамі, бацькамі, старэйшымі. Мне гэтае ўменне, гэтая здольнасць падаюцца надзвычай важнымі, асноватворнымі ў сённяшніх умовах татальнага замбрвання інфармацыйнымі тэхналогіямі і рэсурсамі, нейкай татальнай адужанасці ад жывога жыцця. Бо ўменне камунікаваць, атрымліваць задавальненне ад гэтага — таксама з разраду чалавека-фарміруючых і нават лёсавызначальных фактараў.

Дзіцячая кніга мае і прагназуючае значэнне. Дзіця не проста слухае ці чытае твор. Яно вучыцца, яно нават на падсвядомым узроўні спасцігае культурныя коды, сэнсы, значэнні, характэрныя для таго атачэння, дзе жыве. Гэта дапамагае хутчэй адаптавацца да

добрам і злом. Гэта аксіёма. Значыць, дзіцяці трэба выбіраць, яно павінна вызнаць ўсвядоміць для сябе прыроду зла і прыроду добра? Ці не так?

— Абсалютна так. Мадэлюючы сітуацыю змагання добра і зла, пісьменнік тым самым фарміруе і каштоўнасныя адносіны да свету. Канешне, зразумець, «што такое добра, а што такое пекска», дзіця можа і праз размовы з дарослымі, бацькамі (праз народную сямейную педагогіку), праз удала змадэляваныя сітуацыі, нарэшце, праз уласны вопыт, жыццёвую неабходнасць рабіць свой выбар. Пазнанню «паводзінных стратэгий» шмат у чым дапамагае і кніга, якая дае красамоўныя ўяўленні пра навакольны свет — багаты, разнастайны, рознакаляровы, шматтэласы. Вельмі важнымі складнікам дзіцячай кнігі выступае (павінна выступаць), на маю думку,

роднаснага асяроддзя, улавіць яго базавыя, сталыя характарыстыкі, а ў далейшым будзе скіроўваць на пошук ісціны, на засваенне тых сэнсаў, адносін і ўзаемаадносін, якія падаюцца найбольш прымальнымі і аптымальнымі. А яшчэ гэта аблягае шлях пошуку ўласных рашэнняў, уласнага выбару, абуджае ініцыятыву і адказнасць. Іншымі словамі, дзіцячая кніга як істотны складнік нашай культурнай і літаратурнай традыцыі задае пэўную праграму сацыяльных паводзін, вызначае сацыяльны статус дзіцяці ў будучым. Я хачу падкрэсліць тую думку, што засваенне грамадскіх і індывідуальных норм і прынцыпаў жыццядзейнасці з'яўляецца шмат у чым і вынікам культурывання, наследавання тых духоўных (казачных, фантастычных) ідэалаў, якія былі «вычытаны» з дзіцячых кніг.

— Фармаць дзіцячай кнігі скіроўвае да таго, што асноўны канфлікт — паміж

сын. Але чытаць умеў. Мы чыталі байку І. А. Крылова «Воўк і Ягня». Калі я дайшоў да слоў «Сказал і в темный лес ягненка уволок», сын расплакаўся і стаў моцна біць па ваўку, намалёванаму на карціцы разам з ягнём. Цяпер, кажуць, не варта пісаць так, каб даводзіць дзіця да слёз, бо гэта не педагогічна. А чаму? Урэзваецца ў памяць, застаецца ў сэрцы тое, што эмацыянальна перажыта, ад чаго атрыманы незвычайны эмацыянальны ўсплёск, моцнае хваляванне, узрушэнне. Але ж гэта і індикатар настроенасці дзіцяці на суперажыванне, на непрыманне зла, насілля, гвалту. Не варта выпускаць з поля зроку і тую акалічнасць, што дзіця няўзнікае пражывае са сваімі героямі сітуацыі, якія ўзнаўляюцца ў сцюжэ. Таму тэкст, прызначаны для дзяцей, павінен праграмаваць дзіцячую душу на адмаўленне зла, цёмнай варажэй сілы, якая спрабуе знішчыць дабро, усталяваць свае злчынныя законы. Зразумела, што для кожнага ўзросту варта знайсці сваю меру і ступень дапушчальнасці, дэманстрацыі падобных калізій, але саму ідэю, як думаецца, варта прызнаць універсальнай, першаснай пры прадумванні сюэтнай канвы, пабудове вобразных антыномій.

— Які сэнс вы ўкладваеце ў паняцці «выхаванне сродкамі мастацкай літаратуры», «выхаваўчае значэнне літаратуры для дзяцей»? Якія можаце адзначыць недахопы, пралікі, слабых месцы ў творах, прызначаных для дзіцячай аўдыторыі?

— Выхаванне, у тым ліку выхаванне сродкамі мастацкай літаратуры, — гэта складаны феномен, які інтэгруе, аб'ядноўвае ў сабе мноства самастойных аспектаў, працу, вектараў, падыходаў. Гэта важны сродак, найперш этнакультурнага выхавання дзяцей, фарміравання добразычлівых, прыезных, сардэчных адносін да сваёй мовы, культуры, традыцый, якія перадаюцца па розных каналах, у тым ліку бялагічнай, генетычнай, культурнай памяці. Усе нашы высклікі, уся наша творчасць павінны садзейнічаць умацаванню сувязі падрастаючага пакалення са сваімі спадчыннымі каранямі, культурнымі, духоўнымі сімваламі, народнай традыцыяй. Для таго каб дастукацца да розуму і сэрца дзіцяці, важна ўсё — і адметнасць сюэтнай фэбулы, і характарыстыка вобразаў, і мастацкія дэталі, і само гучанне мовы, пабудова сказаў, багата лексічных, слоўных канструкцый. Мова ж асобных твораў для дзяцей, на вялікі жаль, падаецца відэаочна збеднянай, канцылярскай, бязвобразнай. А яна павінна быць жывой, сакавітай, яркай, экспрэсіўнай і эмацыянальна афарбаванай, выразнай, у вобразнай і лаканічнай форме перадаваць сутнасць з'явы, вобраза, персанажа. Бо кнігі для дзяцей — тое ж мастацтва, а ўспрыманне мастацтва мае эмацыянальна-інтэлектуальную прыроду, прадугледжвае ўменне адэкватна ўспрыняць змест, зразумець выразнасць вобразаў, іх характарыстыку, дадзены мастаком. Варта ўсім нам усведамляць сваю адказнасць за сказанае, напісанае, вымаўленае слова, асабліва тое, што павінна, урэшце, запасці ў сэрца маленькага чытача, застацца там і прарасці суквеццем прыгожых дум, мар, спадзяванняў, якія будуць натхняць і дапамагаць будаваць свой уласны свет, сваю жыццёвую стратэгію, не страчваючы веру ў цуд, у моц святла, любові, міласэрнасці, клікаць наперад, каб не зьявілася дабро, каб і надалей мы спрычыняліся да жывавтворных крыніц народнай мудрасці. Хай жыве ў нашых сэрцах нягасны свет дзяцінства!

Гутарку вёў Максім ТРАЯНОВІЧ Фота Кастуся ДРОБАВА

Шукаем разам, разважаем паасобку

Да 5 лістапада ў выставачнай прасторы ZAI #2 Палаца мастацтва працуе выстаўка пераможцаў сёлетняга «Асенняга салона з Белгазпрамбанкам» пад назвай «Postscriptum XXXIII». Сам маштабны праект радаваў мінчан цэлы месяц, а напрыканцы кастрычніка арганізатары ўрачыста адкрылі экспазіцыю найлепшых маладых мастакоў і павіншавалі іх з перамогай. Так, сёння прадстаўлены творы 35 мастакоў, за якіх наведвальнікі «Асенняга салона» галасавалі найбольш актыўна. Куратарам завяршальнай выстаўкі выступае Кацярына Янкоўская.

Традыцыйна сярод намінацый, у якіх спаборнічалі аўтары, — жывапіс, графіка, скульптура, манументальна-дэкаратыўнае мастацтва, інсталіяцыя і фатаграфія. Між тым ёсць некалькі спецыяльных намінацый, дзе найлепшых выбіраюць журы і партнёры «Асенняга салона». Так, спецыяльны прыз журы атрымала мастачка Наталля Галавашчанка — работы яна прадстаўляе пад псеўданімам *Inshiya*. На выстаўцы «Postscriptum XXXIII» дэманструецца палатно «Уцёкі са сну» (2023) — постамадэрнісцкае выказанне на тэму сну ды іх магчымасцей перадаваць

Спецыяльную ўзнагароду ад анлайн-гіпермаркета *21vek.by* атрымала мастачка *Kate Shi* (Кацярына Кірыловіч), вядомая па творах, у якіх уздымаюцца праблемы экалогіі. На выстаўцы пераможцаў прадстаўлена канцэптуальная работа «90-10» (2023): лініі па перыметры палатна займаюць 10 %, і такім чынам аўтар падкрэслівае, што менавіта такі працэнт ад папуляцыі акул з 1950 года сёння. *Kate Shi* прапануе глядачу перагледзець меркаванне аб іх, паглыбіцца ў тэму. Між тым галоўнае, што хвалюе мастачку, — узаемадзеянне чалавека і прыроды, таму такім чынам яна быццам падказвае, што кожны можа зрабіць для таго, каб, напрыклад, папуляцыя акул не скарачалася. QR-код — для больш глыбокага вывучэння тэмы. Ініцыятыва, натуральна, пахвальная, але сумненні, што атрымае належную ўвагу грамадскасці, даволі шмат... Галоўная прычына — аддаленасць праблемы, незацікаўленасць большасці беларусаў у яе вырашэнні.

Спецыяльны прыз «Офистона» дастаўся Вользе Шкарубе, дачцэ жывапісца Валерыя Шкарубы. Прыхільніца рэалізму, яна працягвае некалі выбраны бацькам напрамак творчасці. Той жа «Захад сонца» 2022 года — сведчанне адметнага погляду на пейзаж. Апроч агульнага ў адлюстраванні сюжэтаў і кампазіцыйнай пабудовы, у гэтых мастакоў асабліва адносіны да колеру: адсутнічае цуранне яркасці, але адначасова відавочная схільнасць да прыглушаных фарбаў. І ніякай гульні з глядачом — толькі ціхая шчырая размова.

У гэтую, заўважым, жаночую кампанію ўваходзіць уладальніца Гран-пры. Як заўсёды, без сюрпрызаў — ёю стала Алеська Скарабагатая. «Postscriptum XXXIII» прадстаўляе палатно «Сунічнае лета» (2022), якое неаднаразова экспанавалася падчас розных выставак і фестывалю. Насамрэч, з'яў ў айчынным мастацтве — колькі год «Асенні салон» заяўляе пра творчасць сочень маладых мастакоў, колькі часу, напрыклад, «Арт-Мінск» дэманструе найлепшае са зробленага творцамі розных пакаленняў... І якую колькасць напрамкаў выяўленчага мастацтва дэманструюць хаця б два гэтыя праекты! Хтосьці з аўтараў дзівіць адлюстраваннем прыгажосці навакольнага свету, нехта забяўляе,

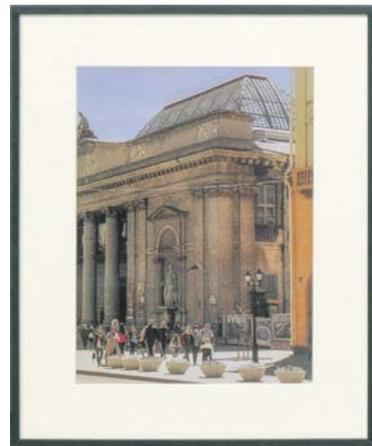
іншыя мэтанакіравана шакіруюць. Тым часам глядачы ўсё адно цягнуцца да амаль фатаграфічных карцін Алесі Скарабагаатай, вылучаюць яе нацюрморты і партрэты, натхнёныя творчасцю еўрапейскіх жывапісцаў эпохі Адраджэння, сярод разнастайных работ. Здавалася б, звычайная да ўсялякіх эксперыментаў публіка выбірае класічнае мастацтва. Відавочна, «Сунічнае лета» адрозніваецца ад большасці работ на выстаўцы «Postscriptum XXXIII» найперш вытанчанасцю, асаблівым адчуваннем мастачкай свету і, адметна, адсутнасцю (ці патаемнасцю?) зместу. Глядач, напэўна, гатовы сузіраць і шукаць істотнае для сябе.

Вольга Шкаруба «Захад сонца», 2022 г.

Між тым месцы ў асноўных намінацыях размеркаваліся наступным чынам. У катэгорыі «Жывапіс» найлепшымі, на думку наведвальнікаў «Асенняга салона», сталі Федар Бажын, Марыя Богдан, Вольга Шкаруба, Марта Шчэрбіч і Наталля Ліпская. Побач з намінацыяй «Графіка» сёлета ідуць імёны Ганны Кохан, Аляксея Жукава, Лізаветы Пастушэнькі, Алены Ляшко, Анастасіі Шведавай. Што тычыцца «Скульптуры», то глядачы палічылі найлепшымі творы Ільі Гічана, Яна Васалыгі, Аляксея Прановіча, Ірыны Рамбальскай і Кірыла Сікорскага. У катэгорыі «Інсталіяцыя» перамаглі Анастасія Акулава, Эміль Равяк, Ірына Котава, Валерыя Раманава і Юлія Качур. Тым часам Вольга Анашкіна, Анастасія Чадзій, Мар'яна Карповіч, Юлія Цярэшка і Марыя Кручкова сталі найлепшымі аўтарамі ў намінацыі «Манументальна-дэкаратыўнае мастацтва, арт-аб'ект». Найбольш цікавымі фатаграфіямі публіка палічыла Анастасію Сегранёву і Анастасію Шакунову, Таццяну Яраш, Ксенію Лакотку, Вераніку Архіпаву і *Bikimaksi* (псеўданім Ільі Шагава).

Натуральна, як бы ні хацелася пагадзіцца з публікай ці падыскутаваць з ёю, справа марная. Яна зрабіла свой выбар,

Bikimaksi «Minsk view #62», 2022 г.

аддала перавагу. Застаецца толькі мучыцца ў адказах на некаторыя пытанні. Напрыклад, чым апошнія гады амагара мастацтва так прывабліваюць няхітрыя творы Федара Бажына? На сёлетнім «Асеннім салоне» ён прадставіў работы ў плыні канцэптуалізму, якія мала чым адрозніваюцца ад зробленага ім раней, не здзіўляюць і не даюць падстаў для глыбокіх роздумаў. Хіба што здольны звярнуць на сябе ўвагу яго сюррэалістычных сюжэтаў, адзін з якіх — «Філасофія зайца» (2018) — дэманструецца на выстаўцы «Postscriptum XXXIII». Зварот да не зусім тыповага для айчыннага мастацтва кірунку рызыкаўны, але шматбяцальны. Лічыцца, што сваё слова ў гэтай «размове» ўдалося скажаць Георгію Скрыпнічэнку, астатнія ж другараднае і іншым быць наўрад ці можа. Аднак, бачым, маладыя не баяцца непазбежнасці і імкнучца выказацца.

Многія аўтары, якія паўдзельнічалі ў «Асеннім салоне», пажадалі парадаваць, расмяшыць. Некаторым гэта не проста ўдалося — за іх галасавала безліч глядачоў. Напрыклад, яны не абышлі ўвагай даволі сціплыя па памерах творы Веранікі Архіпавай. У экспазіцыю пераможцаў увайшлі дзве яе работы ў стылі поп-арт — «Пазітыўны няроўны шлюб» і «Пазітыўная амерыканская готыка», абедзве датуюцца 2023 годам. Мастачка, акая, так бы мовіць, упрыгожыла карціны майстроў жывапісу, пакінула для глядача наступны каментарый: «Гэта серыя навяяна навіной пачатку 2023 года. Тады наведвальнік Траццякоўкі паскардзіўся, што размешчаныя ў галерэі карціны, асабліва XX стагоддзя, наводзяць на яго "глыбокі песімізм, адчуванне пустаты і беспрасветнасці". Я вырашыла выправіць сітуацыю і зрабіць вядомыя карціны больш вясёлымі, тым самым узняўшы пытанне для кожнага: "А ці павінна мастацтва несці толькі радасць, святло і пазітыў?" Дзякуем за пытанне. І наконт вяселосці, і смутку, і пошучу залатой сярэдзіны паміж імі паразважаем паасобку.

Юўгенія ШЫЦЬКА

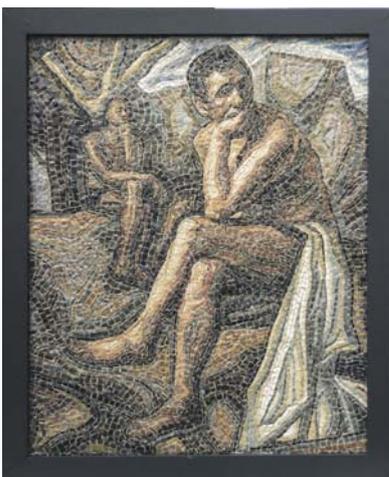

Алеська Скарабагатая «Сунічнае лета», 2022 г.

паведамленні несвядомага. Здавалася б, ідэі, закладзеныя ў падобныя творы, не патрабуюць асаблівых намаганняў з боку аўтара, маўляў, многім сняцца дзівосныя сны, якім па сілах уразіць, напалохаць ці парадаваць; варты толькі здолець перадаць сюжэты ці намік на іх на палатне. Але ж, мабыць, не столькі задумы, колькі іх ажыццяўленне, мастацкія вартасці твораў *Inshiya* прымусілі журы вылучыць мастачку сярод мноства вядомых аўтараў і пачаткоўцаў. «Уцёкі са сну» нават вынеслі на афішу «Postscriptum XXXIII».

Inshiya «Уцёкі са сну», 2023 г.

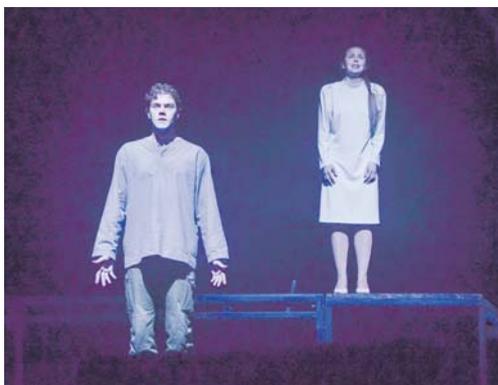
Юлія Цярэшка «Дзве фігуры, якія сядзяць», 2023 г.

Kate Shi «90-10», 2023 г.

За апошняй мяжой

Тэма маральнага выбару, які робіць чалавек у экстрэмальных сітуацыях альбо проста ў складаных жыццёвых варунках, хвалявала многіх пісьменнікаў, сцэнарыстаў, драматургаў, майстроў экрана альбо сцэны — айчынных і замежных. І тут хочацца дадаць альбо ўдакладніць: асабліва яна бліжэйшая славянскім літаратурам. Прыгадаем найперш XX стагоддзе (хоць вратой гэтага назіраліся яшчэ раней, у творах Дастаеўскага і Чэхава): аповесці і апавяданні Валянціна Распуціна, Віктара Астаф'ева, Юрыя Трыфанава, Васіля Шукшына — гэта ў расійскім. У нас найперш назавём Васіля Быкава, Алеся Адамовіча, Івана Шамякіна. Нават каля апошняй мяжы можна і вярта застатца чалавекам, не здрадзіць свайму сумленню, хай нават за гэта ахвяруючы жыццём — вось што генетычна, гістарычна засела ў падсвядомасці нашых землякоў і братоў па крыві. Відаць, таму мы і адолелі ў часы Вялікай Айчыннай тую страшную, чорнакарчыную навалу, бо ішлі ў бой, трымаючы самую высокую планку, абараняючы самае каштоўнае, біліся з абсалютным злом і адстойвалі дабро.

Крынкін — Дзмітрый Філімоненкаў, Ірына — Таццяна Рогат.

Героі самай першай п'есы Аляксея Дударова «Выбар», напісанай ім у студэнцкай гады, за якую (разам з адзіным зборнікам апавяданняў «Святая птушка») ён быў у свой час удастоены прэміі Ленінскага камсамола Беларусі, ужо пераступішы самую апошнюю мяжу і трапішы ў небывыццё, здзейснішы подзвіг (самі таго не ведаючы і да канца не ўсвядомішы гэтага), за што не атрымаюць ніякіх медалёў, разважаюць, спрачаюцца, імкнучыся давесці адзін аднаму, што менавіта іх выбар быў адзіна правільны.

Дзеянне п'есы ў спектакля коласаўцаў адбываецца ў мірны час. Ідуць ваенныя вучэнні. Радавы Мікалай Шабуня, кіроўца танка (Аляксей Анісеня / Антон Бараноўскі), вядзе баявую машыну туды, адкуль ратунку ўжо не будзе, у абрыў. Прычынай гэтаму стала раптоўнае з'яўленне на дарозе перад танкам малага хлопчыка. Рашэнне Шабуні было імгненным, дзесьці спантаным, але разам з тым поўнасцю ўсвядомленым. Зрэшты, ён і не мог зрабіць іначай. Значную частку спектакля (практычна ўсю першую дзею) астатнія байцы не здагадваюцца аб сапраўднай прычыне катастрофы, іх пагібелі. І толькі недзе ў другой дзеі Шабуня наважыўся прызнацца таварышам.

Рэжысёр Канстанцін Ганчароў змог стварыць такую атмасферу спектакля, якая паглыбіла глядача ў жорсткія абставіны драмы, што разыгрываецца ў яго на вачах. Узнікае моцнае суперажыванне, узаемадзейненне, кантакт паміж артыстам і глядачом. Гэтаму садзейнічае і музычна-шумавое афармленне (кампазітар Ігар Пералягін), і сцэнаграфічнае рашэнне (мастак Андрэй Жыгур). Большая частка прасторы вызвалена для незямной, паралельнай рэальнасці — той самай прорвы, куды трапляюць салдаты пасля смерці, дзе яны суіснуюць, спрачаюцца, спрабуюць знайсці выйсце, дастукацца да жывых.

Па-іншаму лічыць сяржант Дробаў, камандзір танка (Юген Бераснеў / Уладзіслаў Жураўлёў). Гэты мяркуе і нават упэўнены, што не павінен быў баец мяняць адно жыццё на тры (а калі ўлічыць і ненароджаных дзяцей, якія маглі б у іх з'явіцца, то нават больш). Фактычна на гэтым супрацьстаянні будзеца скразное дзеянне

спектакля, яго канфлікт пасля сутычкі ўзмацняецца, узбуіняецца. Сцэны ў незямной, так бы мовіць, паралельнай рэальнасці, сумяшчаюцца ў спектаклі з эпізодамі, дзе вясвятляюць адносіны, спрачаюцца жывыя — камандзір Курбатаў (Пятро Ламан / заслужаны артыст Беларусі Георгій Лойка), радавы Кашын (Раман Волат), сяброўка аднаго з загінулых Ірына (Таццяна Рогат / Дар'я Французавя), Доктар (Валянціна Багданава / Святлана Жукоўская) Паміж імі і героямі па-за межамі рэальнасці існуе нібачная сцяна, але тут аўтар прапануе ўмоўны ход: мёртвыя жывых чуюць, бачаць, а вось жывыя — не. Крыху забягаючы наперад, заўважу, што рэжысёр Канстанцін Ганчароў пубдуваў дзеянне так, што ў фінале спектакля Ірына, каханая аднаго з салдат — Крынкін (Дзмітрый Філімоненкаў / Ілья Блыкін) — пачуе і быццам убачыць яго. Пасля яе няўдалай спробы самагубства, выкліканай падазрэннем у здрадзе, і наступнага прасвятлення, нібачная сцяна паміж імі знікае.

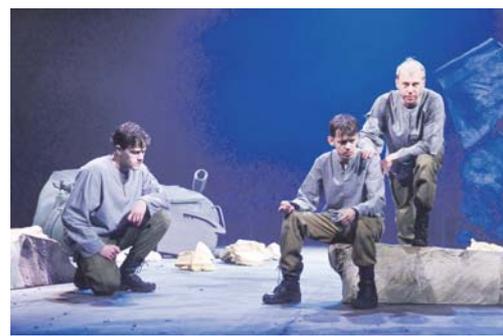
А спачатку глядач і героі разбіраюцца ў той сітуацыі, у якой яны апынуліся, пакуль не надышоў час X. У кожнага з іх па-рознаму складаўся жыццёвы лёс да прызыву на службу. Два хлопцы маглі быць ад яе вызвалены, але палічылі неабходным для сябе прайсці гэты важны этап станаўлення асобы. І ў кожнага з іх меліся свае планы, свае мары, якім не суджана было збыцца. У п'есе, як і ў спектаклі, важную ролю іграюць матулі герояў. Пра маці Шабуні мы ведаем толькі з яго распеваў. І гэты вобраз выклікае вялікую павагу, бо, нягледзячы на нястачу, жанчына змагла выхаваць хлопца дастойным чалавекам. Матуля Дробава (Анжэліка Баркоўская / Алена Шарэчанка) зусім рэальная ў спектаклі, хоць і прыходзіць да яго часцей у снах альбо ўяўленнях. Бадай, гэта адна з найлепшых работ у спектаклі. Эпізоды з яе ўдзелам настолькі кранальныя, шчымлівыя, што ў глядзельнай зале многія не стрымліваюць слёзы. Прычым тут амаль дакументальная праўдзівасць, пераканаўчасць, дзякуючы выдатнаму майстэрству абедзвюх выканальніц, спалучаюцца (і тут заслуга рэжысёра) з пэўнай сімвалічнасцю, абагульненасцю вобраза. У фінале, які падводзіць вынік гэтай гісторыі, стаіць не кропка, а хутчэй шматкроп'е, Маці ўвасабляе сумленне Дробава, асабліва гэта адчуваецца ў той момант, калі пераскажуча іх позіркі. І мы зусім не упэўнены, што яго рацыянальны погляд на жыццё і выбар застаўся нязменны.

Маці — Алена Шарэчанка, Дробаў — Юген Бераснеў.

І яшчэ адна матуля ўзнікае ў спектаклі. Таго самага хлопчыка (Захар Бераснеў / Алік Ганчароў), які стаў прычынай пагібелі экіпажа. Тут важна не проста абазначыць вобраз, які ў п'есе выпісаны доволі пункцірна, а зрабіць яго эмацыянальна напоўненым, паказаць тую душэўную зрух, што адбываецца з ёй пасля той страшнай падзеі. Выканаўцам гэта большага ўдаецца, хоць вярта яшчэ набываць, пашыраць другі план ролі. Такім чынам, тэма мацярынства праходзіць чырвонай ніткай праз увесь спектакль.

Калі казаць пра сімвалічныя станаўкі, то яе дапаўняе сцэна з Аляшкевічам (Міхаіл Асанаў / Максім Ратомскі). Спачатку яна падаецца нейкім устаўным эпізодам нават у самога аўтара. Але паступова разумееш, што драматургу было важна, істотна супаставіць подзвіг экіпажа з маральнай трываласцю і выбарам герояў Вялікай Айчыннай вайны, якія здолелі не здрадзіць свайму сумленню, а значыць, захаваць у сабе вялікую духоўную чысціню. Рэжысёр тут карыстаецца стылістычнымі сродкамі, якіх няма ў іншых сцэнах. Эпізод дэпоўта адбываецца на авансцэне і дапаўняецца відэарадам. На заслоне адбываецца, як нейкі Чалавек у чорным (відаць, гестапавец альбо начальны паліцы — Вадзім Асвянцкі / Дзмітрый Каваленка) смакуе ябык. Гэта будзе адбывацца на працягу ўсёй сцэны. Ябык — шматзначны сімвал,

Крынкін — Дзмітрый Філімоненкаў, Шабуня — Аляксей Анісеня, Дробаў — Юген Бераснеў.

але галоўнае яго значэнне — плод з райскага дрэва пазнання дабра і зла, спакушэнне грахам. Адсюль Чалавек у чорным мяркуе спакусіць палоннага, які ўжо і так асуджаны на смерць, але памерці можна чыстым, высакародным, а можна і здраднікам. Дзеля чаго? Каб заняць месца высакароднага ў тых пратаколах, якія чорная ўлада перапіша... каб Аляшкевіч мог пазбегнуць ганьбы ўжо пасля смерці. Сцэна мае глыбокі філасофскі змест і падтэкст. І ён звязаны з асноўнай сюжэтнай лініяй п'есы і спектакля. На што чалавек можа пайсці дзеля ўласнага паратунку ці, прынамсі, свайго чыстага імя, і на што чалавек пайсці не мае права, не павінен? Добра і зло ў сучасным свеце пераблыталіся, і вельмі цяжка вызначыць, дзе Бог, а дзе д'ябал, бо нячыстык умшваецца ў боскую справу і падмяняе адно паніцце другім.

«Вам дадзена перайграць», — успамінаюцца словы з другой п'есы вядомага драматурга Макса Фрыша «Біяграфія», дзе героі пражывае некалькі варыянтаў свайго жыцця. Прыкладна так і тут, у дудароўскім «Выбары». Сяржанту Дробаву, які так прагне жыць (у п'есе ён, у адрозненне ад сваіх таварышаў, не гіне, а трапляе ў стан клінічнай смерці і выжывае), даецца шанц — прыняць рашэнне: загінуць альбо застацца ў жывых, толькі якой цаной.

Рэжысёр Канстанцін Ганчароў змог стварыць такую атмасферу спектакля, якая паглыбіла глядача ў жорсткія абставіны драмы, што разыгрываецца ў яго на вачах. Узнікае моцнае суперажыванне, узаемадзейненне, кантакт паміж артыстам і глядачом. Гэтаму садзейнічае і музычна-шумавое афармленне (кампазітар Ігар Пералягін), і сцэнаграфічнае рашэнне (мастак Андрэй Жыгур). Большая частка прасторы вызвалена для незямной, паралельнай рэальнасці — той самай прорвы, куды трапляюць салдаты пасля смерці, дзе яны суіснуюць, спрачаюцца, спрабуюць знайсці выйсце, дастукацца да жывых. Па левым баку — кабіна танка, па правым перакулены танк, на якім паступова ўзнікае своеасаблівы мемарыял — тья камяні, якія цягаюць наверх загінулыя салдаты. Увогуле, камяні — асноўнае рэчывае асяроддзе спектакля. Яны завісаюць у глыбіні сцэны недзе ўгары. Калі пра героя ўспамінаюць родныя, блізкія людзі, яны пачынаюць падаць уніз. Таксама сімвал. У фінале на іх месцы з'явіцца дзіцячыя малюнкi з выявамі танкаў.

Яшчэ адна заслуга рэжысёра — у стварэнні моцнага акцёрскага ансамбля. І першую скрипку тут іграе выканаўца ролі сяржанта Дробава Юген Бераснеў. Ён быццам цэментуе, трымае на сабе увесь спектакль. Роля яшчэ складаная тым, што трэба паказаць вобраз у развіцці, асабліва змены, што адбываецца ў свядомасці героя, які атрымліваецца ўнутрана супярэчлівы. Па-іншаму падае гэты вобраз другі выканаўца — Уладзіслаў Жураўлёў. Яго Дробаў выглядае больш маладым, крыху іранічным і нават ураўнаважаным у першай палове спектакля, ва ўсякім выпадку, да сцэны з Маці. Падчас яе і пасля ён становіцца больш эмацыянальна ўзрушаным, асабліва гэта выяўляецца ў другой дзеі пасля прызнання Шабуні.

Вельмі яркай атрымалася работа ў артыста Дзмітрыя Філімоненкава (Крынкін). Ён працуе вельмі тонка, даносіць пранізлівы, шчымлівы ўнутраны, душэўны боль свайго персанажа, асабліва ў сцэнах з Ірынай. Калі ўлічыць, што артыст толькі пачынае свой творчы шлях, можна меркаваць, у яго добрая будучыня. Глыбокі, пераканальны вобраз радавога Шабуні стварае першы выканаўца гэтай ролі Аляксей Анісеня. Ён па-дзіцячы непасрэдны, кранальны, і разам з тым у ім адчуваецца чалавечая, мужчынская сталасць. Адзначаю найперш гэтыя работы, хоць і ў іншых выканаўцаў маюцца цікавыя знаходкі, якімі яны дапаўняюць мастацкія вобразы, створаныя аўтарам.

Юрый ІВАНОЎСКІ
Фота Алісіі ПАХОМАВАЙ

Нараджэнне ў вечнасці

У Мікашэвіцкай гімназіі імя У. І. Нядзведскага адбылося літаратурнае свята ў памяць пра пісьменніка, імя якога з гонарам носіць установа адукацыі.

50 гадоў таму ў гэты дзень над сталіцай было пахмурнае неба, а паветра палохла холадам з імжой. Змрочны настрой прыгнятаў творцаў, якія даведалься аб трагічнай гібелі свайго калегі...

Праз 50 гадоў, 17 кастрычніка, над Палессем уладарылі блакіт нябёсаў і яркае сонца! Дэлегацыя з Мінска ехала ў Мікашэвічы на ўшанаванне памяці Уладзіслава Нядзведскага (24.07.1929—17.10.1973). Ганаровых гасцей шчыра віталі педагогі на чале з дырэктарам Наталіяй Стральчэня. Прыгажуні дзяўчаты правялі экскурсію па мемарыяльнай экспазіцыі, што змяшчае не толькі старонкі біяграфіі «падручка», выхаванца Мікашэвіцкага дзіцячага дома, але і сучаснікаў, якіх лічым класікамі нацыянальнай літаратуры. Разумнікі-хлопчы чыталі вершы ці спявалі песні на словы творцы, з імем якога амаль 20 гадоў жыве малады горад.

А з якой цікавасцю гімназісты розных узростаў слухалі выступленні сталічных творцаў! Атрымаліся сапраўдныя

ўрокі па тэме бесмяротных кніг, што прызнаны нацыянальнай спадчынай. Марыя Міцкевіч, унучка Якуба Коласа і Янкі Маўра, прадставіла біяграфічныя старонкі дзеда па «кудзелі», а потым правяла віктарыну па творчасці

аўтара «Палескіх рабінзонаў». Аб сям'і народнага песняра, прататыпах вечнай «Новай зямлі», 100-годдзе якой адзначае сёлетна, расказала Вера Міцкевіч, малодшая ўнучка Якуба Коласа. А пяцікласнікі літаральна закідалі пытаннямі

Васіля Жуковіча! Паэт неаднаразова наведваў гімназію і чарговы раз абуджаў «разумнае, добрае, вечнае» ў душах юных прыхільнікаў паэзіі. Васілю Аляксеевічу, які набліжаецца да свайго 85-годдзя, было дадзена ганаровае права ўручыць узнагароды старшакласніцам Дар'і Кунцэвіч і Міхаліне Хвасюк, якія вызначыліся літаратурнымі здольнасцямі.

У праваслаўнай традыцыі дзень завяршэння зямнога шляху прынята называць нараджэннем у вечнасці. Па меры сталення ўсведамляем, што малітоўныя словы «вечна памяць» адлюстроўваюць менавіта тых асоб-знічак, якія пакінулі пасля сябе жыватворны след міру і стварэння. Як Уладзіслаў Нядзведскі, у творчай спадчыне якога верш «Праклён табе, вайна» можна назваць рэвіемам па ахвярах фашызму... Вельмі хочацца, каб дарослыя і юныя жыхары Мікашэвічаў запамінілі яшчэ адзін факт: 17 кастрычніка — гэта і дзень стварэння раённай газеты, што юбілейныя даты святкуе адначасова з самым вядомым з «Хлопцаў з другога корпусу», а таксама занатоўвае сведчанні ўшанавання яго памяці...

Таццяна КАНАПАЦКАЯ,
фота аўтара

Падарунак — кніга

Міжнародная літаратурная прэмія «Вернасць Слову», заснаваная Гомельскім абласным аддзяленнем СПБ, прысуджана за 2022 год кубанскай пісьменніцы Святаляне Макаравай-Грыцэнка за кнігу «Кусочек от рифа счастья».

Змест склалі дзве аповесці «У горад прыйшла восень», «Прыжок барса» і дзесяць апавяданняў. Святаляна Макарава-Грыцэнка — празаік, паэт, публіцыст, сакратар Саюза пісьменнікаў Расіі, старшыня Краснадарскага рэгіянальнага аддзялення Саюза пісьменнікаў Расіі.

Аўтар дванаццаці кніг, сярод іх — зборнікі апавяданняў і аповесцей, адзначаныя ўсерасійскімі і міжнароднымі прэміямі. Творы друкаваліся ў розных краінах.

Міхась СЛІВА

Мамін вальс

У Мінскім гарадскім тэатры паэзіі пры Цэнтральнай бібліятэцы імя Янкі Купалы адбылася паэтычна-музычная імпрэза «Ці ж даюць ты песні мне спявала?», якая цалкам была прысвечана Дню маці. Аўтарам сцэнарыя і рэжысёрам мерапрыемства выступіла мастацкі кіраўнік тэатра паэзіі, артыстка эстрады, тэатра і кіно Вольга Багушыньска.

Пра сваіх матуль расказалі Анатоль Аўруцін, Аліна Легастаева, Міхась Пазнякоў, Андрэй Душакін, Валянціна Дрabyшэўская, Хістры Асадулаеў, Кацярына Роўда, спявак Дзмітрый Усцінаў, кампазітар і спявак Алег Елісееў, артыстка Вольга Багушыньска, старшы выкладчык БДУ фізічнай культуры Вераніка Каламейцава. На вялікім экране дэманстраваліся фота іх матуль. Паэты прачыталі свае вершы, прысвечаныя

матулям, Радзіме, роднай зямлі. Песні на вершы беларускіх паэтаў прагучалі ў выкананні Д. Усцінава і А. Елісеева-кава. В. Дрabyшэўская выканала ўласную песню «Мамін вальс». А песню на яе вершы «Маме» выканаў кампазітар і спявак Віктар Мяцельскі.

Вершы беларускіх і расійскіх паэтаў пра маму прадэклямавалі юны артыст тэатра паэзіі Роберт Багушыньскі і яго маці Вольга Багушыньска, якія і былі вядучымі гэтай вечарыны. Некалькі песень па тэме на вершы сучасных беларускіх паэтаў выканаў ансамбль народнай песні і музыкі «Менскі гармонік» пад кіраўніцтвам Івана Катовіча.

За вялікі ўклад у папулярызацыю беларускай паэзіі, стварэнне шматлікіх песень кампазітар Алег Елісееў быў узнагароджаны медалём МГА СПБ «Максім Багдановіч».

Павел КУЗЬМІЧ

Па шляху Нямцэвіча

Тыдзень бацькоўскай любові для вучняў і настаўнікаў СШ №1 у Скокі Брэсцкага раёна адзначае цёплай і запамінальнай сустрэчай з пісьменнікамі.

Пазнаёміцца з насычаным школьным жыццём, пагутарыць пра важнасць зберажэння сямейных каштоўнасцей, гісторыю сваёй радзімы, сучасную творчасць для дзяцей і падлеткаў за прасілі кандыдата філалагічных навук, дацэнта, выкладчыка Брэсцкага абласнога інстытута развіцця адукацыі Уладзіміра Сенькаўца, музыказнаўцу паэтэсу Ірыну Морых, беларускую паэтэсу, празаіка, драматурга Зінаіду Дудзюк ды аўтара гэтых радкоў — старшыню Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Паразважалі пра пераемнасць традыцый. Як птушкі з аднаго гнездзечка, штогод разлітаюцца па куточках вобласці выпускнікі Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта, каб несці любоў да адметнага і непаўторнага беларускага слова. Дырэктар школы Таццяна Жэлянгоўская, настаўніца беларускай мовы Людміла Хвацюк, па ініцыятыве якой і адбылася сустрэча, і аўтар гэтых радкоў у розныя часы спасцігалі сіду і прыгажосць беларускай мовы на занятках, якія праводзіў Уладзімір Сенькавец. Літаратуразнаўца прыгадаў жыццёвы і творчы шлях Юльяна

Нямцэвіча, які нарадзіўся ў в. Скокі, сустракаўся са знакамітымі суайчынікамі, вандраваў па свеце. Уладзімір Сенькавец падкрэсліў, як важна далучыцца да літаратурных здабыткаў роднага краю.

Зінаіда Дудзюк зрабіла падрабязны агляд сваёй багатай па жанрах і тэмах творчасці. Пісьменніца прачытала свае вершы, ды так, што прысутныя маглі самі ўдзельнічаць у вершаскладанні, адчуўшы жывое гучанне слова.

Ірына Морых пазнаёміла са сваімі творамі для дзяцей, вершамі, адказала на пытанні і як педагога, і як музыканта, і як пісьменніка. А яшчэ прызналася, што вёска Скокі памятае яе маленькай! Бо родны дзядзюшка пісьменніка Рыгор Беспалюк у пачатку 60-х працаваў дырэктарам гэтай школы. Ірына Барысаўна прывезла на сустрэчу ўнікальныя фотаздымкі. Разам з дзецьмі і настаўнікамі прыгадала доўгую і багату гісторыю школы, распавяла пра свае дзіцячыя скокаўскія прыгоды.

А пасля аўтограф-сесіі брэсцкая дэлегацыя наведвала сядзібна-палацавы комплекс Нямцэвічаў, які штогод папаўняецца новымі экспазіцыямі і гасцінна сустрэкае наведвальнікаў. Дырэктар школы Таццяна Жэлянгоўская прызналася, што вучні з задавальненнем дапамагаюць даглядаць цудоўны Скокаўскі парк, наведваючы музей.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

Чытацкая канферэнцыя

Гродзенская абласная навуковая бібліятэка імя Я. Карскага — прастора, дзе працягваюць надзвычайную чужасць да сучаснага літаратурнага працэсу. І яшчэ гэты асветніцкі асяродак — добры партнёр Выдавецкага дома «Звязда».

Прайшла ў абласной бібліятэцы і прэзентацыя кнігі прозы Людмілы Кебіч «Жыццёвыя пугы», якая нядаўна пачыла свет у Выдавецкім доме «Звязда». Пісьменніца расказала прысутным, як нараджалася кніга, што яна імкнулася расказаць чытачу. У абмеркаванні твораў, якія сабраны пад адной вокладкай, прынялі ўдзел дацэнт Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Я. Купалы Руслан Казлоўскі, кандыдат філалагічных навук, лаўрэат Нацыянальнай літаратурнай прэміі Беларусі Аліна Сабуць, паэт, літаратурны крытык Дзмітрый Радзівончык, настаўніца беларускай мовы і літаратуры гімназіі № 5 імя У. С. Караткевіча г. Гродна Наталія Чахун. Кожны з выступоўцаў абраў для разгляду асобны твор. Прэзентацыя фактычна перарасла ў чытацкую канферэнцыю, разлічаную на тое, каб усе, хто сабраўся ў гэты дзень у бібліятэцы, змаглі складзіць уяўленне пра кнігу «Жыццёвыя пугы». У гэтым, відавочна, і галоўны сэнс сустрэч, абмеркаванняў, звязаных з кніжнымі навінкамі.

На прэзентацыі выступіла і дырэктар Гродзенскай абласной навуковай

бібліятэкі імя Я. Карскага Марына Ігнатывіч. Дасведчаная кнігазнаўца і аўтарытэтная арганізатар бібліятэчнай справы зазначыла, што ў справе прапаганды айчынай кнігі бібліятэка працуе ў цеснай дружбе з Гродзенскай абласной пісьменніцкай арганізацыяй, якую ўзначальвае Людміла Кебіч. Марына Эдвардаўна звярнула ўвагу на тое, што апошнім часам пашырылася колькасць выдавецкіх праектаў, якія прадстаўляюць творчасць пісьменнікаў Гродзеншчыны.

Дарэчы, у Выдавецкім доме «Звязда» выйшаў паэтычны зборнік «Спрадвечны берэг», дзе разам аб'яднаны творы пісьменнікаў Гродзеншчыны — Міхася Васілька, Юркі Голуба, Мар'яны Дуксы. А яшчэ выйшла першая кніга гарадзенскай дзіцячай пісьменніцы Вікторыі Карась «Домік добрай казкі». Да выдання ў набліжэйшы час запланаваны кнігі кандыдата філалагічных навук Аліны Сабуць, зборнік рэцэнзій і артыкулаў Дзмітрыя Радзівончыка, новая кніга прозы Людмілы Кебіч.

Мікола БЕРЛЕЖ

Свой народ блізкі, як і іншыя

Сярод выдатных людзей, жыццё якім дала беларуская зямля, і яўрэйскі і рускі празаік, паэт, драматург, публіцыст, этнограф Сямён Акімавіч Ан-скі. Пры нараджэнні — Шлоймэ-Занвл (Саламон) Рапапорт. Не блытаць з выдатным вучоным з Галіцыі Саламонам Рапапортам. Ён жа нарадзіўся 27 кастрычніка 1863 года ў Чашніках. Тады гэта быў Лепельскі павет Віцебскай губерні. Маці Хана ўтрымлівала невялікую карчму, а бацька Арон служыў кур'ерам у адной з маскоўскіх кампаній банкавага дома Лазара Палякова. Да слова сказаць, магчымага бацькі знакамітай балерыны Ганны Паўлавай.

Сямёнам Акімавічам Ан-скім стаў значна пазней, калі напісаў шэраг нарысаў з народнага жыцця. Асобныя з іх — «У кабаку», «У сядзібе», «На новыя землі», «Таргі» былі надрукаваны ў часопісе «Русское богатство». Письменник і публіцыст Глеб Успенскі, пазнаёміўшыся з імі, нечакана запытаўся, як завучы яго маці.

— Хана? Па-руску значыць «Анна»... Саламон Рапапорт здзіўлена паглядаў на яго. Пры чым тут, як завучы яго маці па-руску? Увогуле, да 17 гадоў ён рускай мовай не валодаў. Пачатковую адукацыю атрымаў у хедары, дзе яе, зразумела, не вучылі. У рэлігійным вучылішчы ешыве — таксама. Галоўнае ў ім — вывучэнне Талмуда.

Сямён Ан-скі з іншымі літаратарамі: І. Раўніцкі, Мендэле Мойхер-Сфорым, Х. Бялік, С. Фруг. 1910-я гады.

Праўда, хутка парваў з артадаксальным іудаізмам. Гэта дорага каштавала. З-за ганенняў часта мяняў месца жытцядзейнасці. Каб выжыць, даваў прыватныя ўрокі, шукаў іншую работу. Аднак, даведаўшыся пра яго погляды, бралі не заўсёды. Выйсце знайшоў у творчасці. Напісаўшы апавяданне з яўрэйскага жыцця «Гісторыя аднаго сямейства», абрадаваўся. Атрымалася! Захапіўся і ідэямі народніцтва.

Гэта і прымусіла авалодаць рускай мовай. За кароткі час не толькі дасканала вучыўся яе, але і захапіўся літаратурай. Каб быць бліжэй да народа, вучыўся пераплётнае, кавальскае і іншыя рамёствы. У вольны час арганізоўваў чытанні па рускай літаратуры. Чым вышэйша падазрэнні ўлад. Нормай для яго сталі арышты, штрафы, трапіў у турму. Аднак і тут знайшоў выйсце.

Прасцей стала, калі даведаўся, што паліцыя не звяртае ўвагі на тых, хто працуе на вугальных і саляных шахтах. Таму і памяняў прафесію. Ды імя

памяняў на Сямёна. Бог з ім, што Рапапорт, затое такія цікавыя гісторыі апавядае. Захапіўся яго майстэрствам і рэдактар адной з газет. Ён і даў рэкамендацыйнае пісьмо да Глеба Успенскага.

— Значыць, — паўтарыў Глеб Іванавіч, — ваша маці на рускі манер Анна. Імя сабе вы ўжо самі ўзялі. Як наконт таго, каб узяць псеўданім Сямён Акімавіч Ан-скі?

— А чаму б і не!
Прайшло не так шмат часу, як ён стаў і прозвішчам. У 1892 годзе ўжо як Сямён Ан-скі пабываў у Германіі і Швейцарыі, а ў Парыжы вучыўся жыццё французскіх рабочых. Праз два гады напісаў кнігу «Нарысы народнай літаратуры». У ёй прааналізаваў рускі і ўкраінскі фальклор. Праз два гады па рэкамендацыі Глеба Успенскага стаў асабістым сакратаром Пятра Лаўрова, які жыў у сталіцы Францыі. Пад дыктоўку Пятра Лаўравіча запісаў яго асноўныя працы «Вопыт гісторыі думкі», «Перажыванні дагістарычнага перыяду» і «Уводзіны ў гісторыю думкі».

Усё больш займаўся ўласнай творчасцю. У 1900—1904 гадах напісаў апавяданні і аповесці («Мендл Турак», «У яўрэйскай сям'і», «Першая застаўка», «Разбуральнікі агароджы» і іншыя. З-падняго яра з'явіліся і вершы на рускай мове і ідыш. Адзін з іх «Клятва» стаў «Марсельезай яўрэйскіх рабочых» і партыйным гімнам Бунда.

Пасля прыняцця Маніфеста 17 кастрычніка вярнуўся ў Расію. Па дарозе пераклаў на ідыш «Інтернацыянал».

Сямён Ан-скі.

Меркаваў, што задачай экспедыцыі павінен стаць «усебаковы і паўсюдны збор усіх відаў народнай творчасці, помнікаў яўрэйскай даўніны, апісанне ўсіх бакоў яўрэйскага быту». Згоду на даследаванне атрымаў у 1912 годзе. А барон Уладзімір Гінсбург, сын вядомага мецэната Гарацыя Гінсбурга на фінансаванне яе экспедыцыі, якой, дарэчы, прысвоілі яго імя, выдзеліў 10 тысяч рублёў. Быў зацверджаны і першапачатковы склад даследчыкаў. Апроч ініцыятара ў яе ўвайшлі музыказнаўца і кампазітар Юлій Энгель і фатограф і мастак Саламон Юдовін.

Месцам экспедыцыі выбралі Валынскую губерню як месца найбольш старажытнага пасялення яўрэйцаў на Русі. Аднак у гэты час пачаўся судовы працэс па абвінавачванні Менахема-Мендэля Бейліса ў рытуальным забойстве вучня падрыхтоўчага класа Кіева-Сафійскага духоўнага вучылішча Андрэя Юшчынскага. Спрацаваў чарговы паклёп на яўрэйцаў. Нібыта яны штогод у рэлігійных абрадах прыносяць у ахвяру хрысціянскае дзіця. Тэрмінова напісаў артыкул «Рытуальныя паклёпы ў яўрэйскай народнай творчасці», які апублікаваў часопіс «Русское богатство». Аналізуючы паданні, запісанія ў сярэднявеччы і нядаўна, зрабіў выснову: «Гэта — фальклор разбурэнасці і жаху, што раскрывае перад намі душэўны стан цэлага народа, зацкаванага, узрушанага і бездапаможнага. Калі для раскрывання паклёпаў, для ўсталявання праўды і справядлівасці народнае ўяўленне павінна карыстацца звышнатуральнай дапамогай, то гэта сведчыць, што народ расчараваўся ў звычайным, зямным правасуддзі».

Першы этап экспедыцыі працягваўся з 1 ліпеня 1912 года да лістапада. У Пецярбург Сямён Ан-скі прывёз шмат дзённікаў, запісак, у тым ліку і на фонацыліндрах, а таксама многія фотаздымкі і замалёўкі. Другая паездка пачалася 9 чэрвеня 1913 года таксама з Валыні, з мястэчка Дубна, і была прадоўжана ў Падольскай губерні. А закончылася ў Беларусі. Пра вынікі паведаміў рэдакцыі часопіса «Еврейская старина». Удзельнікі абодвух этапаў павылі больш яны ў 70 мястэчках у межах аседласці. Сабралі звыш 700 прадметаў даўніны вялікай каштоўнасці. А яшчэ, як гаварылася ў справаздачы, «1500 народных песняў, да 1000 народных матываў, песенных, застоўных, сінагогальных і музыкальных (запісаных на фанографу)... Сабралі некалькі соцень даўніх дакументаў, што маюць гістарычнае значэнне, калекцыі пісьмаў выдатных асоб, мемуараў, да ста старажытных рукапісаў і піскусаў...»

На аснове атрыманых матэрыялаў узяўся пісаць даследаванне «Яўрэі ў іх

бытавым і рэлігійным жыцці». Задумаў ажно 15 тамоў, па пяць адпаведнай праблематыкі: фальклорныя і гістарычныя матэрыялы, столькі ж музычных твораў і гэтэўскі ж «Альбомаў яўрэйскай мастацкай даўніны».

Першая сусветная вайна прынесла гора ўсім людзям. Не пашкадавала і яўрэйцаў. Разбуральны шквал яе пранёсся і па мясцінах, дзе нядаўна працавалі экспедыцыі. Тэя помнікі, што засталіся, Сямён Ан-скі ўзяўся ратаваць. Як член Камітэта дапамогі бежанцам, створанага пры Усерасійскім саюзе гарадоў, у 1915 годзе накіраваўся на Паўднёва-Заходні фронт. Гэта была Галіцыя. Такое месца паездкі выбраў невыпадкова. Культура тамашніх яўрэйцаў была блізкая той, якую раней бачыў у даследаваных раёнах. Калекцыю папоўніў новымі цікавымі экспанатамі і напісаў публіцыстычную кнігу «Разбурэнне Галіцыі».

Акурат у гэты час ён напісаў свой самы значны мастацкі твор — п'есу «Дыбук, ці Паміж двух светаў». У аснову яе пакладзена адно з яўрэйскіх паданняў. Паводле яго юнак, разлучаны з нявестай, прадаў д'яблу сваю душу. Калі ён памірае, душа становіцца дыбукам — дэманам, які ўсяляецца ў яго каханую. Яго змаглі выгнаць, але дзючына памірае.

Гэты твор Сямён Ан-скі напісаў на ідыш. Нібыта быў і рускамоўны варыянт, але не захаваўся. Спектакль паставілі толькі ў 1920 годзе ў тэатры Elyseum у Варшаве. На іўрыт гэтую п'есу яшчэ ў 1916 годзе пераклаў паэт і празаік Хаім Бялік. Да маскоўскага глядача яна прыйшла дзякуючы тэатру «Табіма» ў пастаноўцы Яўгенія Вахтангава. Ёсць і шэраг перакладаў на англійскую мову. І нават варыянт на эсперанта. На ідышы створаны мастацкі фільм «Дыбук». А яшчэ існуюць аднайменная опера, балет. Амерыканскі ж кампазітар, піяніст, дырыжор, педагог Аарон Коппленд па яе матывах напісаў фартэп'янае тры «Віцебск».

На смаротным ложку.

Ды гэта было пазней. Вярнуўшыся з Галіцыі, Сямён Ан-скі сістэматызаваў сабраныя ў экспедыцыі матэрыялы. Выступаў з лекцыямі аб культуры свайго народа. Марыў аб адкрыцці ў Петраградзе Яўрэйскага нацыянальнага музея. З-за адсутнасці сродкаў ён з'явіўся толькі пасля Лютаўскай рэвалюцыі. Некаторы час пісьменнік жыў у Вільні, а ў 1919 годзе пераехаў у Варшаву. Займаўся грамадскай дзейнасцю, клапаціўся аб адкрыцці аддзялення Яўрэйскага гісторыка-этнографічнага таварыства. Шмат намаганняў прыклаў да падрыхтоўкі да выдання на ідыш 15-томнага Збору сваіх твораў. Ды хваробы адольвалі адна за адной. 8 лістапада 1920 года Сямёна Акімавіча не стала. Не дажыў толькі некалькі тыдняў да прэм'еры «Дыбука».

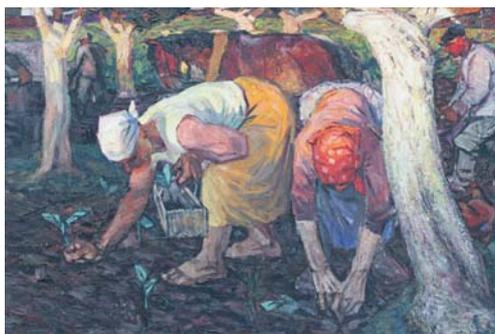
Алесь МАРЦІНОВІЧ

Глебаўская «З'ява»

У мастацкай галерэі «З'ява» Барысаўскай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя І. Х. Каладзева адкрылася рэтраспектыўная выстаўка дыпломных работ выпускнікоў Мінскага дзяржаўнага мастацкага каледжа імя А. К. Глебава «Ступені майстэрства». Падзея адбылася на Тыдні бацькоўскай любові.

Аляксей Глебаў — знакамiты скульптар, аўтар аднаго з найлепшых помнікаў Францыску Скарыну ў Полацку, народны мастак Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР. Выстаўка «Ступені майстэрства» — своеасаблівая даніна памяці.

Загадчык аддзела галерэйна-выставачнай дзейнасці Таццяна Кірылава звярнула да гісторыі галоўнай мастацкай навучальнай установы краіны, якая дае сярэднюю спецыяльную адукацыю.

Антон Валатовіч «Праца ў агародзе», 1963 г.

У 1947 годзе Мінск быў разбураны, але ўжо тады краіна мела патрэбу ў мастацкіх кадрах, людзі цягнуліся да прыгажосці. Мастакі-франтавікі, удзельнікі Вялікай Айчыннай вайны, працавалі актыўна. Не менш актыўна паступалі і ў Глебаўскае вучылішча, якое адчыніла свае дзверы для абітурientаў якая ў 1947-м. Пра гэты час мог доўга ўспамінаць народны мастак БССР, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР, лаўрэат дзяржаўнай прэміі Беларусі Леанід Шчамялёў.

— Гісторыя гэтай найстарэйшай прафесійнай навучальнай установы шматгранная і цікавая, — адзначыла Таццяна Кірылава. — Я з вялікай павагай і захапленнем ставілася да выпускнікоў «Глебаўкі». Ведаю многіх і рада заўжды бачыць іх у сценах нашай бібліятэкі. У мастацкай галерэі «З'ява» праходзілі персанальныя выставы вядомых беларускіх мастакоў Леаніда Шчамялёва, Барыса Аракчэева, Уладзіміра Уродніча, Андрэя Басальгі, многіх іншых майстроў. Уяўляю, з якім гонарам у Глебаўцы гавораць аб сваіх выкладчыках і выпускніках, таму што яны — залаты фонд сучаснага беларускага мастацтва.

Сустрэліся не толькі прафесіяналы і аматары мастацтва, але і калегі па працы і творчасці — супрацоўнікі Мінскага дзяржаўнага мастацкага каледжа імя Аляксея Глебава і дзіцячай мастацкай школы імя Анатоля Анікейчыка г. Барысава.

— Каледж імя Глебава — адна з прэстыжных навучальных устаноў, куды паступаюць пры жаданні атрымаць сур'езную мастацкую адукацыю, — звярнуў увагу на даўнюю ўзаемасувязь навучальных устаноў дырэктар дзіцячай мастацкай школы імя А. А. Анікейчыка г. Барысава Сцяпан Клімчук.

— Дзякуй Таццяне Ігарунае Савік, якая сёння выкладае ў каледжы, за падтрымку ініцыятывы, усім, хто займаўся фарміраваннем выстаўкі. У каледжы дзейнічае праект «Глебаўка збірае сяброў», з якім у гонар 75-годдзя нашай навучальнай установы летась мы праехалі па ўсіх абласных цэнтрах Беларусі. Сёлета нашы выпускнікі таксама выстаўляюцца. У Барысаве атрымаўся выдатны праект, — значыць дырэктар Мінскага дзяржаўнага мастацкага каледжа імя А. К. Глебава Аляксандр Шантаровіч.

Аляксандр Валер'евіч уручыў Таццяне Кірылавай яркае альбомнае выданне пра гісторыю «Глебаўкі» «Шлях у мастацтва».

Святлана Баева «Ніці лёсу», 2009 г.

Выкладчыца дзіцячай мастацкай школы імя А. А. Анікейчыка г. Барысава, выпускніца «Глебаўкі» Наталля Царык задала час вучобы ў вучылішчы і адзначыла, што карысна ўбачыць карціны педагогаў і студэнтаў разам.

У экспазіцыі заяўлена 26 фарматных работ з глыбокім філасофскім падтэкстам.

Алена БРЫЦКАЯ
Фота Элы ГАЛЬКО

Куратар выстаўкі Таццяна Савік.

зваротная сувязь

Пра што раскажа восень?

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухаць літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы. У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты». У чацвер публіцыстычная перадача Настасі Ермалюк «Свет мастацкага слова» — сустрэча з сучаснымі пісьменнікамі, якія раскрываюць сваю творчую «кухню».

У нядзелю і панядзелак — радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча.

Публіцыстычныя суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з навінкамі беларускіх выдавецтваў.

У праграме «Літаратурная анталогія» па буднях — старонкі рамана Дафны Дзіюмар'е «Рэбэка». У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — «Зялёны лісток на планеце Зямля» Янкі

Сіпакова (чытае народная артыстка Беларусі Марыя Захарэвіч). Па суботах выходзіць перадача «Літаратурныя гісторыі» з аповяданнямі айчынных і замежных аўтараў.

У праекце «Прачулым радком» гучаць вершы беларускіх пісьменнікаў.

У перадачы «Радыётэатр плюс» (пачатак эфіру ў 21.30) у выхадныя — радыёпастаноўка паводле твора Пятра Васючанкі «Паэт і дзяўчына».

Для юных прыхільнікаў мастацкага вяршання ў межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» — казка Кацярыны Хадасевіч-Лісавой «Новыя прыгоды Лісачкі-красуні». Штовечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх.

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

6 лістапада — 70 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Карпана (1953—2016), беларускага мастака-акварэліста.

7 лістапада — 100 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Дракахруста (1923—2008), беларускага паэта, перакладчыка.

7 лістапада — 125 гадоў з дня нараджэння Клімента Якаўчыка (1898—1941), беларускага і расійскага паэта, перакладчыка.

7 лістапада 70-гадовы юбілей адзначае Уладзімір Голуб (1953), беларускі жывапісец.

7 лістапада — 65 гадоў з дня нараджэння Паўла Вераб'ева (1958—2023), беларускага паэта.

8 лістапада — 140 гадоў з дня нараджэння Вацлава Ластоўскага (1883—1938), беларускага грамадска-палітычнага дзеяча, гісторыка, філалага, этнографа, публіцыста, пісьменніка, літаратуразнаўца.

8 лістапада — 120 гадоў з дня нараджэння Міхася Явара (сапр. Карась Міхаіл Андрэевіч; 1903—1933), беларускага паэта.

8 лістапада — 95 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Ляпёшкіна (1928—1994), беларускага паэта, заслужанага настаўніка БССР.

11 лістапада 70-гадовы юбілей святкуе член Саюза пісьменнікаў Беларусі Уладзіслаў Шыдзік (1953).

Календар падрыхтаваны
БДАМЛІМ

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

3 лістапада — у публічную бібліятэку № 8 імя Максіма Багдановіча (вул. Даўгабродская, 12/2) на творчую сустрэчу з Уладзімірам Магзо. Пачатак у 11.00.

9 лістапада — на творчую сустрэчу з Дзмітрыем Нікалаевым у гімназію № 1 г. Оршы. Пачатак у 12.00.

9 лістапада — на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Літарынка» (вул. Раф'іева, 7). Пачатак у 11.00.

10 лістапада — у Школу юнага паэта і празаіка пры Мінскім гарадскім аддзяленні СПБ (вул. Фрунзэ, 5, каб. 309). Пачатак у 15.00.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсук

Віктар Гардзей
Уладзімір Ніламедаў
Вольга Дадзімава
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфарав
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lit_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі;
пробы і пазіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальныя льготны
для настаўнікаў;
63852 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выданае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч РАДЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісанні ў друку
02.11.2023 у 11.00
Ум. друку: арж. 3,72
Наклад — 658

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 2721
D 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакі прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтара публікацыі.
Аўтары зысць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыі, у адпаведнасці
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

